

B. 330

Ewangeliine,

ehf:

„üks ilus osa on minuile saanud.“

Keiserliku Amaliku
Rahva-kogu kink. 1916.

Lartus,

trükkitud H. Lääkmänni kirjade ja kulloga.

1870.

B330

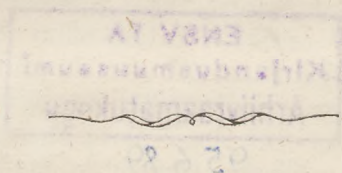
Oh, Doomitaat, mis naljakaid tükkisi
sina seal maalid?

22. lehe külg.

Ewangeliline,

ehk:

„üks ilus osa on minule saanud.“

Tartus,

trükitud H. Laakmanni kirjade ja kuloga.

1870.

Дозволено цензурою.
(Nr. 379.) Скт.-Петербургъ 26. Марта 1870.

95 6 89

Selektseks.

„Zoomi tuba“ on selle raamatu pealefiri, kelle sees Ewangeliline lugu on wäljakirjutud. Seda raamatut, mis jo mitmes keeles on trüffitud, on üks Engliismaa proua, Beecher Stowe (ütle: Biitsher Stow), sel aeal kirjutanud, kus enne suurt Ameerikamaa sõda pärisorja pidamine weel täieste pruugis oli.

Selle raamatu teel sai suure hulga rahwa juures tahtmine äratud, kolebada inimese kauplemist lõpetada. Aga wana pruuk oli nõnda sügawale juurdunud, et terve nelja-aastane sõda ära kulus, enne kui asjale otša tehti, kus juures hirmsates lahingites maa ja mere peal üle pool miljoni inimest tappetud, sadanded linnad ja wabrikud rikkutud ja ärapõletud ja palju laewu lõhutatud said. Rahju, mis selle sõda kulusi tuli, arwatakse 3000 miljoni dollari, see on 4500 miljoni rubla peale! Seda kõik kannatasid ja tegid ühe riigi alamad, kes ennast kätte jausse löid, sest et ühed priiuse eest tõised priiuse wasta wõitlesid, ja ennast mõlematest poolt õiguse sees arwasid olema.

See sündinud asi puudub meie külge aga niipalju, et meie äratunneksime, mis suurt tänu meil Sumalale wõlgu on, et Tema meile priiust andis ja 50 aastat hiljemine ka wene talupoegade juures sedasama ilma hirmsa werewalamiseta lastis korda saata. Selle tarwis oli Sumal meie armulist ja õnnistud Reisrit Aleksander I. ärawalitsenud. Tema oma suure Wenemaa auujärge pealt käskis, ja kõik ülemad ja alamad wõtsid Sumala tahtmise järele tema sõna kuulda.

Iga uuendamise aeal wäntab asi ika ühe ja teise poole, enne kui ta kogu kätima hakkab. Olgu uus kuub kül heaste tehtud, aga ta ei ole ommetegi igas ühele nõnda pihita mööda, kui wana, ning uus saabas

wantab warwast ifa enam, kui wana. Nõnda on ka priiustega lugu, pealegi nende juures, kes arwasiwad selle uue kuue sees töötä leiba saawat.

Inglismaa proua raamatu sees on ainult seda seie wäljakirjutud, mis iga aea kohta sünnib, see on ühe tõlise ristiinimese elu, kuidas tema siin armsast preilnast Ewangeliinest ja tema mustast sõbrast Toomist wälja paistab. Mõlemad täitsid armastuse käsku ja pidasid seda meeles, mis Kristus õppetä, kui ta ütles (Matt. 5, 38—48): „Mite hammas hamba wasta, mite silm silma wasta — waid: Armastage oma waenlast, õnnistage neid, kes teid wannuwad, tehke head neile, kes teid wihtawad, paluge nende eest, kes teid pahandawad ja tagasiusawad.“ Issanda rahu ei mahu selle hinge sisse, kes kurja kurjaga ta-fub, waid sinna, kus andeksandmist leida on. Sellepärast palume meie, Issa meie palwes: „anna meile andeks meie wõlad, kui meie andeks anna-me oma wõlglastele.“ Meie ei pea mite ükspäinis andeks andma, waid armastama, pealegi wihamehi armastama, sest armastus on Kristuse käsu täitmine. Mida enam usu ja rahwa sugu seltsid tõine tõise wasta astuwad ja tõine tõist wihtawad, seda enam langeme meie wana pimeduse aea sisse tagasi. Sumal hoidku meid niisuguse tagasi langemise eest!

Uus aeg, mis meil, tänu Sumalale, käes, annab, et igaüks oma südametundmise järele taewa Issat tohib auustada, sest

„Ei kedagit wõi hirmuga

Ta armu juure ajada!“

Igaühe mõistliku ristiinimese kõigeülem püüdmine peab olema — täieliseks inimeseks saada. Kui meie aga täielised tahame olla, siis peab toores olemine iga pidi meie seast kaduma. Nimelt teie kohtumõist-jad, teile on parem, et teie kümme neid, kellele süüd arwate olema, trahwimata jättate, kui et teie Regree

wiisil meie juttus ühte piinamise läbi seda tunnistama panete, mis tema ommetegi teinud ei ole. — See saaks teie surmatundi raskest tegema, nõnda kui selle opmanni juures, kes 50 aasta eest kaks ilma süüta noort talupoega sellel läbi heinawargust tunnistama pani, et tema nende sõrmed kruustükki wahel ärälõmmustas. Nasta pärast tuli ilmsile, et üks kõrtsmik seda warguse tööd oli teinud. Surmatunnil ei ole wilets opman oma ümber muud näinud, kui igal pool, kuhu ta filmad puutunud, lõmmustud weriseid sõrmi.

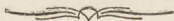
Weel minewa aasta, paraku, oli see sündinud, et Gestimaa kohtumehed wargaid sellel läbi süüd ülestunnistama sundisid, et süüaluste käwarred nõnda kinni olid nõõrinud, et neile mineestamine kätte tulnud. Ka olid sel korral ühele päitsed pähä pandud, see on, pähä ümber oli nõõr pulgaga nõnda kaua koku tõmmatud, kui wiletsal loomal surma ahastus kätte oli tulnud. Wargad on küll oma warguse ülestunnistanud ja teenitud palga kätte saanud, aga ka kohtumehed on oma nime seal juures nõnda teutanud, et mina seda ei wõi wälja rääkida.

Minu armsad wennad! saage täielisemaks. Ürge waewake metsalise kombel ei loomast ega inimesi, sest Sumal on mõlemaid loonud oma suure nime auuks. Pidage muret, et teie hulka enam ja täielisemaid koolikohtasi saaks asutud ja õppetage oma lapsi, et nemad igaihe wasta armastuses mõistlikud ja lahked oleksid. Ei mite laulusalmide pähäõppimine ja pühafirja teadmine üksi ärgu olgu teie lastekaswatamise wili, waid et naad

- 1) Sumalat üle kõige asjade ja
- 2) oma ligimist kui iseennast armastaksid.

St. Peterburgis, 1870.

L. J. S.

Sisjeford.

	Lehekülg.
1. Murulaew	9
2. Kojutulif	16
3. Ewangeliline ja Loom	19
4. Mamma	28
5. Topfi	33
6. Prue ja Skipio	44
7. Loom ja Lodo	52
8. Ewangeliline haigus ja tema wanemad	58
9. Ewangeliline ja Topfi	67
10. Loffid	72
11. Surm	77
12. Dsaewõtmise ja mattused	82
13. St. Klari herra ja Loom	84
14. Kojumini	93
15. Lõppetuse	97

1.

M u r o l a e w.

Põhja-Ameerikamaa ühendud priiriikides olid mõned riigijaud, kus Neeprite müümine ja ostmine pruugitaw oli. Kõik oli sagedaste ja tugewaste kat-
sutud seda jõledad inimese kauplemist lämmatada, aga kaua aega otsa ilka ilma asjata, kunni ta lõp-
peks ommeti täieliste äraautati. Üks neist musta ihuga Neegriorjadest, kes palawast Aafrikast pärise, oli ka Toom. Tema peremees oli Shelbi härra ja elas Kentõffimaal, kelle juures Toom jo noorest põlwest saani teeninud, ja kes temast ta truui töötgemise ja wägaduse pärast suurt lugu pidas, oma raha, maja ja hobused tema kätte uskus, ja pealegi teda nagu prii inimest igal pool ümber laskis käia. Seesama Shelbi härra oli kord suure raha puuduse sisse juh-
tunud. Oma aru järele ei teadnud tema ennast muul wiisil aidata, kui et Toomi muu orjadega ühes wõlapärija Haleile äramüüs, kelle amet oli, siin ja seal mööda maad pärisorjast üles osta, et neid, kui kari kous oli, turudele pärisorja poodidesse wiia.

Poed, kus inimese kauplemist toimetati, olid ilusad majad, kelle eskule ulualused olid tehtud, kus mitmes reas mehed kui naised seestpidise kauba proo-

wiks seiswad. Mõõdaminejad saiwad kaubapere-
meestest lahkest palutud, sisse astuda, ja seda abi-
kaasadest, wendadest, õdedest, isadest, emadest ja lastest
kõlu pandud kaupa läbiwaadata, keda ükskhaawal
ehk karjakaupa müüdi, nõnda, kuidas ostja seda
tarwitas. Et waesed inimeseloomad kõrgema hinna
alla saaksid, puhastati ja hariti neid hästi, ja sage-
daste ajasid mõned orjade kaupmehed oma karja
nuumamise tarwis mereweele. Seal saiwad nemad
rohkestes söödetud, ja et mõned ommetegi muresse
lõiwad, lõigati ühtepuhku wiulit mängida.

Ka enne müümist oli inimese müüja alati selle
eest muretsemas, et Neeprite hulgas lustiline kära
walitsemas oleks, ja häda siis sellele, kes wasta tõr-
kus, lustiline olla, ning oma naise, laste ehk omaiste
peale julges mõttelda; üht niisugust arwati mässajaks
ja kardetawaks, ja ta pidi sellepärast palju paha
kannatama. Niihästi waatamise aeal, kui ka enne
müümise aega nõueti nende waeste inimeste käest
seda, et nemad rõõmsad, erlad ja lustilised pidid
olema, ja neile ütteldi, et nemad selle läbi ühe hea
peremehe kätte lähelgid; aga kui seda ei sündinud,
siis saiwad jalatõukamisi ja mütsutamisi palgaks.
Sfiäranis müümise pääwal said waesed loomad wiisi-
pärast ja puhtaste ehitud, ning neile sai finnitud, lusti-
lised olla ja rõõmulist nägu näidata. Niipea kui
naad müümise tarwis olid räädu seatud, katsusid
ostjad neid igast küljest, nõnda kui meie turudel
ostjad lojusseid katsuwad: suu sai pärani lahti kis-
tud, et hambaid näha wõis; keha paljalt läbi katsu-
tud, et aru saaks, kas kõik sooned terwed; ja wiimaks,
et liiskmete terwis wälja paistaks, pidid waesed orjad
ostjate ees hüppama ja kargama.

Pärast seda, kui orjakaupleja Halei oma kauba
ülesostmise ära oli toimetanud, läks tema Toomi ja
weel nelja tõise Neegriga aurulaewa peale. Omal

pikkal wee-reisil ootas ta siin ja seal uusi orjasi, keda kaubatoimetajad temale walmis olid ostnud. Waesed loomad istusid nüüd kabaras laewa laede wahel, käd ja jalad raudus; Toomi üksi uskus peremees niipalju, et teda laewa peal lahtiselt oma tahtmise järel ümber laskis hulkuda.

Laew sõudis Nju-Drliänsi poole ja oli kuhjani puuwilla pakkidega täidetud. Lae pealne oli reisijaid täis. Sada penikoormat enne Nju-Drliänsi on Mississippi jõgi mõlemalt poolt 20 jala kõrguse wallidega sisse piiratud, nõnda et aurulaewast, kui mõne ojuja maja laelt, kõik ümberkaudseid kohtasi mõne penikoorma peale näha mõis. Toom, kes töötas, oli puuwilla pakkide otsa roninud, ja luges Piibli raamatus, keda talle Shelbi majas kingitud, ja kus noor härra teda lugema oli õppetanud. Aga aeg aealt waatas ta üle Piibli raamatu, ja ta silma puutusid ümberkaudsed rikkaste ehitud kohad ja mõisad, ta nägi orjast tööd tegemas ja nende majakesi suurtes küla = reades ühte mõisate ümber seismas. Ega see olnud imeks panna, kui temale Shelbi härra mõis Kentöfkis meele tuli; ime ka mite, et armast naist, kellest müümise läbi oli lahutud, mäletas, nagu ka oma laste rõõmsat mängu ja imewa lapse wiimast lahket healtsemist omas süles! Oh, nende mõtledes ei pannud ta enam ümberkaudset ilu tähele, waid mitmed filmapisarad langesid Piibli raamatu peale, mis tema ees puuwilla pakkide peal seisis.

Toom oli hiljuti lugema õppinud, omale aga kõik need kirjakohad Piiblis, mis tema kõrwa ja südant liigutanud, tindi riipsude ja tippudega ära märkinud. Lugemine läks temal waewast wiisi edasi, nõnda et kauniste aega läks, ühest salmist tõise saada. See oli temale õnneks, et tema omale armsamad kirjakohad oli märkinud, ja et see raamat, keda ta uuris, niisugune ja see ainufene ilma peal on, keda piklamisi,

järelemõttlemisega peab loetama, ja kelle ainsad sõnad mõnikord enam ütlevad, kui tuhanded tõised raamatud.

Toom luges isieneses, näppu iga sõna alla pan-
nes. Need sõnad, mis ta weeris, olid Joannese r. 14,
1. 2. Teie - süda - ärgu - ehmatagu - mite; - usku-
ge - Jumala - sisse, - siis - usute - teie - ka - minu - sisse.
Minu - Isa - majas - on - mittu - eluaset. - Kui
see - nõnda - ep - oleks, - siis - ütlesin - mina - teile:
Ma - lähen - teile - aset - walmistama. —

Need usu=elu ja lootuse troosti sõnad olid kui
salw Toomi rõhutatud südamele. O, see on üks suur
asi, kui ühel Jumala sõna ja tiik leiba on! Toom
oli õnnis oma õnnetuse sees; rikkas omas waesuses;
waba orjuses; üks Jumala laps orja ahilates.

Reisijate hulgas oli laewa peal üks noor rikkas
mees Nju=Drliänst, nimega Augustin (St.*) Alar.
Tema ühes oli tema kuue aastane tüttar ja üks
naisterahwas, kes mõlematele sugulane oli. Seesama
oli St. Alari herra wenna tüttar, nimega Dfeelia
Wärmauntst.

Toom oli seda tütrikest tihti näinud, sest tema
oli üks elawa ja terawa waimuga laps, kes nii
wähe ühe paiga peale seisma jäi, kui pääwapaiste ehk
suiuul. Üleühtse oli temal üks nii armas olemine,
et igaüks, kes teda näinud, ei wõinud äraunustada.
Tema lendas liblika moodi ühest laewa otsast tõise,
tuntaw walgest kleidikesest, keda ta kandis. Meie
Toomi pehme, lapseliku südamele näitis lapsukene
kui loom tõisest maailmast wälja, ja siis kui tüttarlaps
oma armsa siniste filmadega üle puuwilla pallide
tema peale waatas, oli tema meelest, kui oleks uuest
testamendist mõni Ingel maha tulnud. —

Lapsuke astus tihti kurwa meelega sest kohast
mööda, kus Haleist ostetud mehed ja naesed raudus

*) St. on wäljakirjutud Sanft; tähendab „püha“.
St. Peeterburg niipalju kui püha Peetri lin.

istufid; tema litfus nende wahelt läbi tõise haleda meele waatamisega, tõstis wahel oma wäetima kättega raudu ja läks siis südame ohkamisega ära. Mittu kord tuli tema pilkus mõlemad käed täis suhkurt, pählaid ja orangisi nende hulka ja jagas lahkeste iga ühele, kelle järel jälle äraruttas.

Toom oli last ammu silmand ja tähele pannud, enne kui temaga sõbrust teha nõudis. Temal olid mitmesugused weiksed asjad tuttawad, kelle läbi ta mõistis laste südameid enesele sõbrustada, ja tema wõttis nõuaks, seda siin ka katsuda. Mõistis ta ommetegi kirsimarja kiwidest weikseid kornwifesi westa, pähladeft naljakaid nägusi lõigata; ka igasuguse piipude walmistamise peale oli ta täieline meister. Tasnud olid temal alati täis niisugusi enesest walmistud asju, ja oma sõbrustamise tarwis tõi taneid aega mööda tühhaawal wälja.

Ehk küll tüttarlaps tähelepanemisega osa wõttis neist asjust, mis tema ümber liikufid, oli ta siiski arra loomuga, kes ennast nii pea meelitada ei lasknud; eiotja istus ta kui üks Kanaari linnukene mõne kirstu ehk pakki peal, jenni kui Toom neid nimetud asju walmistas. Gfimeft andeid wõttis aral kombel wasta; aga wiimaks sobifid mõlemad.

„Mis on weikese preilina nimi?“ küfis Toom ommetegi.

„Ewangeliiine St. Klar, aga papp ja tõised nimetawad mind Gewaks. Aga mis sinu nimi on?“

„Minu nimi on Toom. Weiksed lapsed Kentoffis nimetasid mind enamiste Toomitaadiks.“

„Siis tahan mina sind ka Toomitaadiks nimetada, sest sina oled minu meele järele. Kuhu on sinu nõu minna, Toomitaat?“

„Ei mina seda isegi tea! Miss (preilen) Ewangeliiine.“

„Seda sina ei tea?“ küsiteles lapsuke.

„Si, mind saab kellelegile müüdud, — ei tea kellele.“

„Minu pappa võib sind osta,“ ütles Ewangeliline lastele, „ja kui tema sind ostab, siis saab sul hea aeg tulema; mina tahan teda täna paluda, et ta seda teeks.“

„Mina tänan teid, minu weike Miss,“ ütles Toom.

Seal pidas aurulaew tule-puu pealewõtmise tarwis ühes sadamas kinni, ja Ewangeliline, kes oma isa healt oli kuulnud, ruttas Toomi juurest ära.

Toom tõusis ka püsti, ruttas oma abi puu pealeladumise tarwis pakkuma, ja oli pea tõiste laewameeste wahel ametis.

Ewangeliline oma isaga seisis laewa serwal ja waatasid aluse minemist. Nattas oli jo kaks ehk kolm korda ringi käinud, kui laps laewa liikumise läbi waaruma hakkas ja üle seina wette kukkus. Lapse isa oli joonelt järele kargamas, sai aga ühest selja taga seiswast mehest kinni hoitud, kes oli näinud, et lapsele jo api tulbi.

Toom seisnud parajaste wahelae al, kui laps kukkond. Tema näinud wette langemist, aga silmapilgus olnud ise taga järel.

Toom, oma laia öla ja tugewa kättega, tõstis weike tüttarlapse ojudes wee peale, wõttis ta ühte kätte ja ojus temaga wene juure, kus sadanded känd wälja olid sirutud, last wasta wõtma.

Isa kandis minestand ja märjaks saanud tütre laewakambri. Siin sai kõik katsutud, last elule saada, ja sugulane Mijs Dfeelia oli kõige hoolakam awitamise juures. Pea ärkas laps mõistusele, ja, puhta pesu ja kuiwa riietega ehitud, wõis tema mõne tunni pärast jälle laewa laele minna.

Tõisel päawal oli Ewangeliline weel kahwatand, aga ühtegi kahjumärki ei olnud ta juures näha. — Et nüüd Nju=Orliänsi lin, teereisi ots, ligi oli, sai

aurulaew kasitud, puhastud ja wälja ehitud, ja ka kõik pakkid said kohta seatud. St. Klari härra ei wõtnud osa niisugusest toimetamisest, waid jättis kõik Miss Dfeelia hooleks. Tema kauples Toomi pärast. Halei teadis, et uppumise hädast peastatud tütrike Toomi ülewäga armastas, teda ta jo kui oma awitajat pidi armastama, ja pani kõrge hinna peale, see oli 1300 dolari. Seal juures kiitis ta orjakaupmehe moodi oma pärisorja headuse kombeid, tema mõistuse ja teha tugewust, kõige enamiste aga tema wagadust, ja arwas isieneses, puuwilla pakkide peale toetades, järrele, kui palju kasu temal selle kauba juures wälja pidi tulema. Toom istus känd ristis rinna peal ja waatas murelise silmadega aeg aealt St. Klari härra ja Halei peale.

Evangeliline aga ei annud asu isale, waid ütles: „Mina palun, papp, osta teda, maksu mis maksab; sinul on raha küllalt, seda mina tean, — mina tahan teda, et teda õnnelikuks teeksin!“ — Selle wiimase ütlemise üle naeratas St. Klar. Usja järele mõtteldes, ostis tema Toomi ära, maksis raha wälja, sai kaubakirja ja läks Evangelilinega Toomi juure, temale seda kuulutama. St. Klar ütles lahkesti:

„Tõsta omad filmad ülesse, Toom, ja waata, kuidas sinu uus peremees so meelepärast on.“

Toom waatas ülesse ja pisarad tulid ta filma. Tema kostis härda meelega:

„Sumal õnnistagu teid, Master!“ (härra.)

„Mina loodan, et tema seda saab tegema. Mis sinu nimi on? — Toom? Selle järele, mis mina kuulen, saab Tema seda ennemine sinu, kui minu palwe järele tegema. — Kas sa oskad ka hobustega ümberkäia, Toom?“

„Minul on ika hobustega tegemist olnud,“ wastas Toom. „Master Shelbi on neid üks hulk kaswatanud.“

„Siis mõtlen ma, võin sind oma kutsariks nime-
tada, aga selle ühe tingimisega, et sina ennast, olgu
siis häda pärast, mite enam kui ükskord nädalas
viina täis ei lasku, Toom.“

Toom imeteles ja ta süda oli kurvastud.

„Mina viina koguniste ei pruugi, Master, vastas
tema.“

„Seda vastust olen mina tihti kuulnud, Toom,
aga kül saame näha. See on meile mõlematele
parem, kui sa seda ei tee.“

Toom oli tõsine.

„Hea kül“ ütles St. Klari härra lahkesti;
„mina usun wennikene, et sa ennast saad hästi üles-
pidama.“

„Seda saan mina wistist tegema, Master,“
vastas Toom.

„Ja sinul saab hea põli olema,“ tähendas Ewan-
geliine; „pappa on väga hea, muud kui et tema
wahest teiesugusi pilkab.“

„Sinu pappa on so hea tunnistuse eest väga
tänuil,“ ütles St. Klar naeratades, pööras kanna
peal ümber ja läks minema.

2.

R o j u t u l i k.

Lühikese aea järel pidas aurulaew Nju-Drliänsis
finni. Ewangeliine röömustas ennast väga, kui
oma sündimise koha tornist ja kattuseid nägi, ja ütles
aeg aealt: „Kui väga kena oled sa kallid, armas
kodupaik.“

Mii pea kui reisikastid wankrisse olid pandud, ja
Toom pufki peale sai istunud, sõideti St. Klari härra

mõisa. Tema elas ühes suures, ilusas majas Nju-Orliänsis, nelja külge ehitud, ümberringi aia sees, kuhu wanker uhkest wõlwitud wärawast sisse weeres. Sued olid rikkaste ja kenaste wälja ehitud, kespaiigas purtškas kaew weejoone taewa poole ja wihmawiišil langes wesi tagasi marmori kivist ehitud ja sinililledega sisse piiratud tiiki. Selle sees oli wesi tuhandatest kuld- ja hõbekaladest elamaks tehtud, kes kui kallid kiwid edasi ja tagasi läikisid. Tiigi ümber oli raiutud kiwidest tee, kelle ääred murumättastega olid ära rajatud, kus peal marmorist walmistud roosipottid seisid. Suured orangsipuud, wägewad granaatipuud, jasminid, roosipõesad ja arwamata hulk tõisi lillesi tegid ühe koha ilusamaks tõisest.

Kalerii ümber õue oli kalli eesriietega ehitud, keda tahtmise järele wõis kogu tõmmata, et palaw päikene ei kõrwetaks. Kõik ehitused ümberringi olid kenad, ilusad ja uhked.

Kui tõld sisse sõitis, oli Ewangeliine rõõmsa linnukese sarnane, kes puurist wälja kippub.

Toomi silmad käisid waikse, rahulise rõõmuwaatamisega ümberringi.

Dfeelia ütles: „On üks suur, kena maja, aga nattukene wana wiisi ja pagana moodi ehitud.“

St. Klari härja naeratas Miss Dfeelia ütlemise üle, ja küsis Toomilt: „Siin näitab sinu meele järel olema?“

„Ja, Master, siin on väga kena,“ wastas Toom.

Orjade hulk seisis auustamisega eemal, sest kõik tahtsid armast pärisperemeešt teretada. Ladusaste ütles orjade päämees Nado omad 14 pääwa ael pähe õppitud teretamise kõned härrale ete.

„Väga hästi pähe õppitud!“ naeratas St. Klar, „mina tulen warsti rahwa juure.“

Ewangeliine lendas kui linnukene ühest toast tõise, fenni kui oma ema juure, kes kurwastusels mõnest

aeast saani aiglane oli. „Mamma! Mamma!“ hüüdis laps, langes ta kaela ümber ja andis temale musu musu järele, senni kui ema ütles: „Sa teed mulle pääwalu!“

St. Klar teretas oma abikaasat ja tegi teda Dseeliaga tuttawaks.

Selle aea sees olid teenijad uffe ete tunginud, nende hulgas üks paraja ealine Mulatti naisterahwas auusa wäljastpidise olemisega, kes rõõmsal ootamisel seisis. „D, seal on jo Mammi!“ karjatas Ewangeliine, kui läbi tubade lendas, kargas tema kaela ümber, ja suu-andmisel ep olnud enam määra.

Naisterahwas rõhus lapsukesse oma rinna wasta, ja nuttis ja naeris segamiste nagu meeletu.

Miipea kui Ewangeliine ennast oli lahti teinud, hüppas ta tõiste juure, rapputas teretades iga ühe kät ja andis neile suud, sel wiisil, et Dseelial, tema ütlemise järel, süda pöörutama hakkand.

„Teie lõunapoolsed lapsed wõite seda teha,“ ütles tema, „mis meie põhjapoolsed mite ei jõuaks.“

„Mis siis, kui tohin küsida?“ wastas St. Klar.

„Noh, mina olen igaihe wasta lahke ja ei taha kellegi meelt pahandada; aga suud anda —“

„Neegritele,“ lõikas St. Klar sinna wahele, „see oleks üks wõimatu asi; eks ole nõnda?“

„Ja, seda ei wõiks mina mite, ja ei mina mõista, kuidas Ewangeliine seda wõib teha.“

St. Klar naeratas, uffe läwe peale astudes. —

„Halloo, kas kuulub! Tulge seie kõik, Mimmi, Immi, Polli, Sukki — eks teie rõõmusta ennast Mastrit nähes?“ ütles tema, ja läks ühest tõise juure ja rapputas kõikide kät teretamiseks. „Pange lapsi tähele“ lisas siis juure, kui ühe roomaja süsimusta poisikesse üle komistas; „Kelle peale ma astun, see üteltu mulle.“

Dma rõõmu sees naersid kõik ja õnnistasid Mastrit, kes nende hulka peenikest raha wälja jagas.

„So, nüüd minge, nõnda kui hea poiste ja tüdurute kohus on,“ ja pillus oli walgede ja mustade hulk läbi ukse kadunud. Ewangeliine aga ruttas suure korwiga nende järele, kes täis õunu, pähklaid, paelu, silmitseid ja mänguasju oli, keda oma teekonna peal oli korjanud. Nüüd algas uus lärm ja rõõmu-kisa mustade hulgas.

Kui St. Klar tagasimminnes ennast ümber pööras, langesid ta filmad Toomi peale, kes kui tuliste sütte peal seisis. „Tule seie, Toom,“ hüdis St. Klar, käega tõmmades.

Toom astus tupa, ja ta filmad läksid araks, neid ilusaid tekkisi, neid hulk peelisi, maalisi, kujusi waadates, ja tema imekspanemine oli ehk seesama, mis Araabia maa kuninganal Salomoni auu ja ilu nähes oli.

„Waata, Marie,“ ütles St. Klar oma abikaasale, „nüüd ma olen ommetegi ühe kutsari ostnud sinu soovimise järele. Mina ütlen sulle, tema on üks kaine ja waga mees.“

Marie tõstis filmad ülesse, waatas Toomi filmi ja ütles: „Minu süda ütleb mulle, et tema ennast ka täis laskub.“

„Seda ei saa tema mite tegema.“

„Siis tahan ma küll uskuda, et temast asja saab, ehk minul küll palju lootust ei ole.“

3.

Ewangeliine ja Toom.

Et St. Klari proua, Marie, wäga haiglane oli ja sellepärast majapidamise ja Ewangeliine kaswata-

mise eest muret ei võinud pidada, oli siis St. Klar oma wennatiütart Dfeeliat Wörmauntist toonud, kes seda toimetamist oma peale pidi wõtma. Seda enama rõõmuga sai see temast tehtud, et tema oma sugulast St. Klari noores põlwes oli hoidnud, tema kasvatamisest osa wõtnud, ja sellepärast teda väga armastas; kõige enamiste arwas ta oma kohuse olemat, armast Ewangeliinet oma kaitsmise alla wõtta.

Pärast seda, kui Marie majapidamisest ja lapsekasvatamisest oli rääkinud ja oma tahtmist seletanud, wõttis Dfeelia majaperenaise ja lapse-ema ameti oma kätte.

Tänulik meel ja armastus ajas Ewangeliinet isat paluma, et ta Toomi temale saatjaks annaks, kui ratsa sõitis ehk jalutama läks. Toom sai sedamööda käsku, kõik muud tööd seisma jätta ja Ewangeliinega minna, kuhu lapselik himu ajas. Wõib jo arwata, et see käst väga ta meele järel oli.

Arwatud kutsari ametis oli temal väga vähe tegemist, sest St. Klari proua sõitis oma haiguse pärast väga arwa wälja. Tallis temal ei olnud muud tallitust, kui tallipoisa õppetada ja järele waadata, et kõik asi korras oli, sest Marie ei arwanud ennast hobuse haisu kannatada wõiwat. St. Klar laskis sellepärast meie Toomi kenas riides käia, andis temale peenikesest kalewist ülikonna, ilusa kübara, läikiwad saapad, lumewalged kraed ja särgid. Peale selle elas Toom ühes ilusas majas, ja tohtis ennast rahuliste lindude, rooside, tiikide ja aia ilu, tapeetide, maalide, kroonlühtrite, kujude ja kullatud asjade üle majas rõõmustada. Neegrid armastawad üleühtse läikiwaid ja kirju asju, üleühtse ilu, sest nemad on loomad looduse uhkuse ja iluga ehitud Afrika maast. Ei ole imeks panna, kui Toom oma orjapõlwe Joosepi Egiptuse elu sarnatseks arwas, sest et neil ühesugune õnnelik eluford oli.

Kus meie Ewangeliinet nääme, seal ei ole ka Toom mite kangel. Tüttarlapse meelest oli ta üks suur mees; tema kõned näitasid tal tähele panemise väärt imed, tema õppind waimulikud laulud, keda ta tihti laulis, kui ilusad kontsertid, tema tasku täis mänguasju kui üks kullamägi; liihidelt üttelda, Toom oli Ewangeliine meelest üks suur imetegija, kelle sarnast musta rahwa hulgas tõist leida ei ole. Tõiselt-poolt oli Ewangeliine Toomile üks roosilillekene Gedeni aiast, keda Issand isäranis alamatele ja waestele, kellel muidu muud rõõmu ei ole, ülewalt maha saadab.

Tihti nähti neid tõine tõise kae kõrwas hulluwad. Ewangeliine mängis Toomiga, kui oma tittega ja ehitas teda iga wiisi. Wahel pistis ta tema nõõp-augud täis lille õisa, tõine kord pani ta temale roosikrantsi kaela, siis jälle ehitas ta tema liibara lilledega ära. Tihti istustas ta ennast kui wärb-lane tema sülle, jooksis siis jälle eemale, plaksutas käsi ja hüüdis: Toom, Toom, kui ilus oled sina! Toom laskis kõik enesega sündida, naeratas seal juures lahke meelega ja temal näitis selle üle niisama head meelt olema, kui oma weiksel preilnal.

Mittukord läks ta Toomi kambri, tema laulu kuulama, ja sõi wähest temaga.

„Aga mis Toom siis laulab?“ küsis isa teda ükskord.

„Ta laulab wäga kenad laulud uuest Jeruusalemist, ilusa inglitest ja kallist Raanaani maast. Eks ole tõsi, isa, eks need ole kenamad, kui ooperilaulud? — Ja, ja, tema saab neid minule õppetama.“

„Mis, Toom ja laulutunnid! ennäh imet!“ — „Jah, ta laulab mulle midagi ete, minna loen temale oma Piibli raamatust, ja tema seletab minule, mis kõik tähendab.“

Gma naeris selle üle, aga isa ütles: „Toom on üks hea Piibli seletaja; täis usumees. Mina tahtsin

täna hommiku wara hobuseid saada, ja läksin tasakesi mööda talli laepealisk tema magamise kambri, seal kuulsin, kuidas ta ühspäine oma palwetundi pidas. Mina ei ole mõnel ael üht niisugust südamelikku asja kuulnud, kui Toomi palwet. Ka mind tuletas ta seal meele, täies Apostli palwe waimus."

Mõne aea pärast pistis mõtte Toomi pähe, ehk parem ütelda (oma mõttetes naise ja laste poole, kes Rentõffis Shelbi härra juures elasid) oma igatsemises usaldas tema et wõtta, üht kirja koju poole kirjutada, et oma eluloust, soowimisest ja lootusest teadust anda. Miss Ewangeliine oli tema palwe peale temale ühe tükki paberit kinkinud. See töö tegi talle palju waewa ja muret. Kord oli tema parajaste ametis, esimesi katsumisi tahwli peale panna. Häda ja mure waewasid teda, sest mitmed poofstawid olid meelest ära läinud, ja et tema neid tähtesi, mis weel mäletas, pruukida ei oskand, see tegi töö weel raskemaks. Selle mure sees oli temal hädahigi otja ees, kui õnneks Ewangeliine, kergelt kui üks linnukene, tupa astus, ta istme taha asus ja üle tema öla waatas.

"Oh, Toomitaat," ütles laps, "mis naljakaid tükkisi sina seal maalid?"

Mina wõttan katsuda, oma waele naise ja armsa lastele kirjutada, Miss Ewangeliine," wastas Toom ja pühkis otsaesist. "Aga ma kardan, et ma sellega korda ei saa."

"Mina soowin, et mina sind aidata wõiksin, Toom! sest mina olen nattukene kirjutama õppinud. Mullu aasta teadsin mina kõik kirja tähed, aga ehk olen minagi neid unustanud. Aga mina tahan siiski katsuda."

Nende sõnadega laskis ta oma weikese käherpää musta mehe pale ligidale ja mõlemad hakkasid hooliga nõu pidama, mõlemad üht wiisi tõsised, aga ka

üht wiisi wähe asjatundjad. Sga sõna sai nüüd nõuupidamisega läbiräägitud, ja siis järele waadetud, kas trükkitud tähtetega ühte sünniwad.

„Ja, Toomitaat, jo edeneb, ja lähäb ilusaks,“ ütles Ewangeliline, rõõmsa meelega kirja waadates. „Kül sinu naine ja waesed piskised saawad ennast rõõmustama! Oh, see on õige häbi-asi, et sind neist ära wõeti! Mina tahan pappat paluda, et tema sind neid waatama laseks minna.“

„Shelbi härra lubas, et tema mind jälle tagasi ostab, kui tema nii palju kui tarwis raha on koku korjanud,“ wastas Toom, „ja mina usun, et tema sõna peab. Noorhärra George (Shelbi härra poeg) lubas isi minu järele tulla, ja on minule mälestuseks selle dolari-raha lindiga kaela pannud, mälestuseks ja täheks, et tema minu tagasiwiimise pärast minu järele saab tulema.“ — Nende sõnadega wõttis Toom dolari püüest ilmsile.

„D, siis tuleb tema wististe!“ hüüdis Ewangeliline. „Kül mina siis ennast rõõmustan!“

„Ja nüüd tahtsin mina nendele hea meelega kirjutada, kus mina olen, ja oma kurwa naisele teada anda, et minu käsi hästi käib, sest kül tema wistist kurwastab, see armas hing.“

„Toom!“ hüüdis St. Klar, sel filmapilgul uksest sisse astudes. Toom ja Ewangeliline kargasid ehmatades püüsti.

„Mis teie seal teete?“ küsisiteles St. Klar, ligemale astudes ja tahwli peale waadates.

„D, see on Toomi kiri,“ wastas Ewangeliline. „Mina aitan teda seal juures. Eks ta näita õiete ilus wälja?“

St. Klar waatas naeru-näul imelikku kirja tähtesti ja ütles: „Mina teid mõlemaid ei taha arraks teha, aga ma arwan, Toom, see oleks parem, kui sa kirju-

tamise minu hooleks jättaksid. Mina teen sinule seda, kui ratsasõidust tagasi tulen."

"See on väga tarviline, et tema kirja saadab," seletas Ewangeliine edasi. "Tema endised leiwamamenad tahavad ta tagasiostmise tarwis raha seie saata. Ta ütles minule, et nemad seda temale on lubanud."

St. Klar mõtles omas südames, et seda ehk aga sõnade jätkuks neist hea südamega inimestest selle tarwis oli ütteldud, et asi müümise pärast pärisorjadele nii jube ja jõle ei pidand olema, ilma et õiget tahtmist olnud, antud lootust täita. Aga tema ei rääkind neid mõtteid välja, waid andis käsku Toomile, hobosed ratsasõitmise tarwis ete tuua.

St. Klar pidas oma lubamist, ja üürifese aea pärast tuli noore Matri Georgi kääst wastus. Kiri tõi teadust kõigist rõõmustawast asjast, isiaranis, et Toomi naine, keda Kloe-tandaks nimmetati, Luiswilli linna ühe kanditri juure saanud, kus tema oma osawa koogi küpsutamise läbi kaunist hulka raha teenida, mis ta tagasi ostmise hinna tarwis kogu panna. Poistid Peeter ja Mooses olla terwed, ja kõige vähem laps joosta mööda maja edasi ja tagasi. Majakene, kus sees Toom elanud, olla lullus, aga seks aeaks, kui Toom tagasi tuleb, laiendud ja ilusaks tehtud. Wiimase kirjajau sees olid Georgi kooliasjad nimetud; siis olid nelja warja nimed nimetud, kes pärast Toomi äraminemist olid ilmale tulnud, ja wiimaks oli ka wana härra ja proua terwisest nimetud. Kõik oli lühidelt kirjutatud. Toomi meelest oli kiri ütleмата täieline ja kena, ja ta ei wäkind, teda waadates, pidas pealegi Ewangeliinega nõuu, kuidas kirja klaasi alla pauna ja tupa seina peale seada; aga see nõu ei tahtnud sellepärast korda minna, et kiri mõlema lehe poole peal oli.

Sõbrus Toomi ja Ewangeliine wahel oli lapse kaswamisega kaswanud; ei olnud võimalik tõeste

ühtelda, mis sugune südametundmine wana truui teenril seal juures oli. Tema armastas seda nõtra ja nähtawat looma, aga auustas teda ka kui üht jumaliku ja taewaliku last. Ta waatas tema peale — kui üks Itaaliamaa meremees oma lapse Kristuse pilti — auustamise ja ella armastusega. Tema kõige suurem rõõm oli, lapse tahtmist täita ja nende tuhande himustamiste järele teha, kes lapse olemist kui mitmekarwaline wickerkaar ümberpiirasid.

Kui ta hommingutel turule läks, siis waatasid tema silmad kõige esmalt, kus ilusaid rooside ja lillede leida oli, ja kõige kenamad firsi ja orangsi õunad toimetas ta oma tasku, et neid tagasitulles lapsele anda. Aga mis teda kõige rohkem rõõmustas, oli lapse walge päakene, kui ta ukse wahelt wälja wahtis, teda eemalt nägemas ja ootamas, ja siis teretades küsis: „Toom, mis oled sina minule kaasa toonud?“ Ewangeliine tõinepoolt ei jäänud oma armastuse annetega ka mite tagasi. Ehk küll weel noorukene laps, oskas tema jo väga hästi lugeda. Tema sai Toomile Piibli etelugejaks. Esiotsa luges ta Toomile meeleheaks, aga pea istus tema kui Maria Issanda jalgade ees, ja

„Põlwili so ligi olles,
Sinu armu sõna kuuldes.“

Lugemise teel tuli temale üks iseäranis igatsesine Issanda Seesuse ja tema armu järele, nõnda et ta mõtted ja tahtmised, ta armastus ja elu selle juures oli, kes lapsi enese juure käsib tulla, ja kes ka laste südamed nii väga rikkaks võib teha oma taewaliku warandustega.

Tema ja Toomi kõige enam meelepäralised kirjakohad olid: Ioanese ilmutamise ja Prohwetide raamatud.

Niisama wana, kui noore lapse tundmine olid selle poolest ühesugused: mõlemad armastasid elama kõne ja tähenduse rikkust. See weel tulew, ilmutaw au ja üks imelik midagi täitis nende waimu, ilma et teadsid, miks pärast? — —

D teie õnnelikud lapsed, kelle peale taewane pitsar on pandud, ja kelle filmist igawese elu walgus wälja paistab!

Selle meie juttustamise aea sees oli St. Klar kõige oma majarahwaga mõneks aeaks ilusa mõisa järwe ääre kolinud. Kange sui palaw ajas rahwa Nju-Orliänisist wälja, ja kessel wähegi võimalik oli, ruttas järwe wilu tuulde elama. St. Klari mõis järwe ääres oli ühe mitmesuguste puudega istutud ja kõiksugu roospuudega wälja ehitud aia sees. Saalist läks tee lookamiste läbi ilusa metsa-salkude järwe ääre, kelle läikiwast weepinnast päikese paistuse ilu tagasi fättendas, — üks pilt, mis mite üht tundi ühesugune ei seisnud, waid igas tunnis ilusamaks läks.

See oli õhtu eleda, kullatud päikese allaminemise aeg, kus taewa kuma tule-ilus hiilgas ja wee sisse üht tõist taewast tegi. Järw üleühtse läikis roospunase ja kullatud wiirudest, ilma nende kohadeta, kus walged purju-alused kui wiirastused üle wee libisesid, ehk kus pisikesed kuldsed tähed wee udus särasid ja oma wärisewaid kujusi wees waatasid.

Toom ja Ewangeliine istusid mõlemad weikse murumätta istme peal, metsa-salgukese al. See oli pühapäaw õhtu, ja Piibli raamat oli lahti tehtud nende süles. Nemad lugesid:

„Ja ma nägin otsegu klaasmerd tulega segatud.“
(Slm. 15, 2.)

„Toom,“ ütles Ewangeliine, lugemist kinnipidades ja käega järwe peale näidates: „Seal ta on!“

„Kes, Miis Ewangeliine?“

„Waata, eks sa näe seal?“ hüüdis laps, käega wee peale juhatates, kesse laentes taewa kullatud wari ennast näitas, „waata sinna, see on see klaasmeri tulega segatud.“

„Tõsi küll, Miss Ewangeliine,“ kostis Toom ja ta laulis:

„Oh oleks mul wäledad foidutiwad,
Siis lendaksin ära Raanani randa.
Oh rõõmu! kui inglid mind koju wiivad,
Mind uue Saalemi wõtavad fanda.“

„Kus sa arwad uut Saalemi olevat, Toomitaat?“ küsiteles Ewangeliine.

„D ülewal pilwetes, Miss Ewangeliine.“

„Siis on mul, kui näeksin ma teda,“ ütles Ewangeliine, „waata neid pilwesi, naad näewad wälja, kui pärlidest wärawad ja sina wõid neist läbi waadata — kaugele, kaugele kõige kulla sisse. — Toom, laula mulle „waga waimudest.“

„Ma näen, kuis wagad waimud
Seal fenast ehitud;
Kõik wõidu palmisi kandwad,
Ja rõõmus on ühendud.“

„Toomitaat, ma nägin neid,“ ütles Ewangeliine.

Toom uskus lapse ütlemist; seda ei pannud ta sugugi imeks. Kui Ewangeliine temale oleks üttelnud, et tema taewas käinud, ka seda oleks ta tõeks pidanud.

„Nemad käiwad mind vaatamas,“ juttustas Ewangeliine edasi, „unenägemises, need waimud;“ ja hiilgawa filmadega ütles tema tasase healega:

„Kõik wõidu palmisi kandwad
Ja rõõmus on ühendud.“

„Toomitaat,“ ütles Miss Ewangeliine, „ma lähen sinna!“

„Kuhu, Miss Ewangeliine!“

Laps tõusis püüsti ja näitas oma pisikesi käega taewa poole. Cha-puna kullatas ta heleruugeid juukseid ja ta õrnasi punaseid palekesi taewa iluga, ning ta tõsine waatamine oli taewa poole pööratud.

„Mina lähen sinna,“ ütles tema, „waga waimude juure, Toom — ma lähen pea!“

Need sõnad läksivad kui nool wana truui Toomi südamest läbi, temale tuli ahastus ja kurbastus peale, aga siiski oleks ta rõõmustates ühtelnud: „O, ma lähen siis sinuga! — Aga siiski minu mõtted ei ole mite teie mõtted, ja teie teed ei ole mite minu teed, ütleb Issand; niipalju kui taewas kõrgem maast; nõnda on minu teed kõrgemad, kui teie teed, ja minu mõtted, kui teie mõtted!“ Jesaias 55, 8. 9.

4.

M a m m i.

Mammi oli Marie, St. Klari proua, pärisori. Kui tema mehele sai, oli tema Mammi kaasa wõtnud, ja selle läbi mehest ja lastest lahutanud, sest Marie isa ei tahtnud meest, kes osaw sep oli, mite äralasta, ja Marie ei wõinud neid muste rähalaids, kuidas ta Mammi lapsi nimetas, mite sallida ega kaasa wõtta. Kuidas armata wõib, oli Mammi wäga kurb selle lahutamise pärast armsaist omastest. Marie ei olnud ilmaski Mammiga rahul, ehk ta teda kül kõige paremaks orjaks arwas. Aga see ei olnud mite orja, waid proua süü, sest et tema kõige asja üle ennast wihastas, igauhega nurises, ifa nukra meeleline oli ja kõigist arwas, et nemad teda waewama loodud. Sinna juure tuli weel, et tema uhke ja kõrgemeeleline oli, ja Neegrist kõige

alvematks inimese suguks arwas, keda Sumal teisest lihast ja luust loonud. St. Klari härral ja Miss Dfeelial olid ses tükkis teisjed mõtted ja see oli Mariele kõige suuremaks pahanduseks.

Mammi pidi tihti mittu vööd järestiku prouat walwama. Pitsa walwamise läbi tuli see, et ori haigeks jäi ja kõige enamiste pää-walu üle kaebas. Marie arwas haiguse tehtud asja olevat. Aga Ewangeliline mite. Kui Marie oma tähelepanemata orja üle kaebas, ütles Ewangeliline:

„Mamma, eks ta ole wiimasel aeal mittu vööd sinu juures walwanud?“

„Kust sina seda tead?“ tursatas ema; wist on tema sinule seda kurtnud?“

„Ei, mamma, tema ep ole mulle muud üttelnud, et sinul järestiku palju raskeid vöösi o'nud.“

„Mitspärast,“ küsis St. Klari härra, „ei lase sina Saanet ehk Noosat paariks vööks tema asemele jääda, et ta nattukene wõiks puhata ja magada.“

Marie sai selle ütlemise üle väga wihaseks. Tema oleks hea meelega Mammile sellepärast ihunuhtlust lastnud anda, et ta iga tahes kergeste unest ei ärkanud.

Selle pahanduse aeal läks Ewangeliline ema istme juure, hakkas ta kaela ümber ja ütles:

„Mamma, eks mina wõiks üht vööd sinu juures walwada? ühe ainsa vöö? Ei mina sind unest ei ärataks, ei ka isi magaks; mina walwan muidugi vösel omas woodis, kui ma mõtlen.“

„Rumalus, laps, rumalus!“ wastas Marie, „sina oled üks isimeeleline tüttarlaps!“

„Tohin mina seda, mamma? Mina usun, et Mammi mite terve ei ole; tema on minule üttelnud, et temal wiimase aea sees kange pääwalu olnud.“

„O, seda on Mammi jälle oma pähä wõtnud. Tema on toiste sarnane. Kui temal pää nattukene

aiget teeb, siis on suur kisa taga, nagu oleks kes teab kui suur ime käes; niisuguses mõtledes ei pea teda mite kinnitabama. Mina teen oma seaduse järele, ja pean sest kinni, et peame oma orjade wasta lahked olema; aga et nemad oma seisust ei unusta, peab neid iga al peidla hoietama!"

St. Klar ja Ewangeliine astusid wälja. Miis Dfeelia jäi.

Marie juttustas edasi: „D mis imeline Ewangeliine on! temal on kõiksugused kombes küll, ja ei ole sugugi minu sarnane."

Miis Dfeelia mõtles omas südamas: „Ma loodan, et lugu sedawiisi on!" aga ta! oli mõistlik küll, seda mite wälja ütelda.

Marie ajas juttu edasi: „Ewangeliine himu teeb iga, teenijate poole ennast hoida; mina usun, et see mõne lapsele kahju ei tee. Mina olen tihti peale oma isa weikse Neegritega mänginud ja see ei ole minule kahju teinud; aga Ewangeliine annab ennast hoopis nende järje peale. Tema on üks omatahtmisega laps, ja mina ei jaks teda sest ärawõerutada. Pealegi kinnitab St. Klar teda ses asjas."

Miis Dfeelia oli wait, mõtles aga: D mis hea, et Ewangeliine mite ei ole, kui ema, ja loota on, et ta ka seks ei saa saama!

Marie kurtis edasi: „Milgi kombel ei ole wõimalik, seisuse-wahe arusaamise hakkatust tema pähä saada. Ewangeliinel oleks tahtmine, maja täis rahwast ärahellitada. Mis tema siis tegema hakkab, kui ta nii kaugele on, oma maja walitseda, seda tõeste mina ei tea. Temal on puudu seisuse tundmisest orjade wasta. Sellest oli seda näha, kuidas ta wõsel walwada tahtis, et Mammi magada wõiks."

Sel kombel kõneles weel Marie kaua edasi. Miis Dfeelia oli wait, kudus sukka kiireste edasi, ja oli Marie kõne juures peaaegu nii osawõtlik, kui laud,

kelle ees ta istus. Seda osawõtmise puudust ei pannud Marie tähele. Tema oli rahul sellega, et oma südant wõis wäljapuistada ja ei kedagit wistarääkimas ei olnud, nõnda kuidas ta mehest tihti sündis, kelle peale ta süda muidugi paha oli selle üle, et tema koguni orjasi ei lastnud lüüa, ja kellele tema seda ei wõinud andeks anda, et üttelnud ülekohutu olemat, Mammit oma abikaasast eemal pidada.

„Mõttelge ommetegi,“ ütles ta paha meelega, „St. Klar tahtis minule wägi kord seletada, et minu waele terwise ja ihu nõdruse juures minu kohus oleks, Mammit koju lasta ja üht tõist tema asemele wõtta. See läks minu meelest liiale, ja mina andsin temale ühe nii tulise wastuse, et ta enam seda asja mulle meele ei tuleta.“

Siin klabistas Miis Dfeelia oma sukkawarrastega nii waljuste, et sest tema wastusest aru oleks wõinud saada. Aga kas Marie sest aru sai, ei tea!

Ühel pühapäewa hommikul oli Mammi Mariet kirikukäimise juures saatmas. Dfeelia ja Ewangeliline olid kaasas. Marie oli täies ehtes, kullas, siidis, pitsides ja ehitud kalli kividega. — Dfeelia oli kassinaste ehitud, aga siiski wiisakast riides.

„Kus on Ewangeliline?“ küsis Marie, kui õue oli jõudnud. „Laps on treppi peale seisma jäänud, et Mammile midagit üttelda.“

Mis küsis Ewangeliline Mammi käest treppi peal? Ole erk, armas lugeja, sa wõid seda kuulda, kui Marie ka seda ei kuule.

„Armas Mammi, mina tean, et sinu pää wäga haige on.“

„Sumal õnnistagu teid, Miis Ewangeliline, minul on jo mõnest aeast saani kange pääwalu, aga tete ei pruugi sellepärast rahuta olla.“

„See rõõmustab mind, et sina jälle tuule kätte oled saanud — siin“ — lihas armas laps juure,

kus juures omad käed ümber wanakese kaela sirutas,
— „wõtta minu nuusutamise rohu klaas, Mamma!”

„Mis? Teie kallid kuldne plasku tiamantidega? Sumal, preilen, ei see passi minule.”

„Miks mite? Sinul on teda tarwis, mite minul. Minu mamma pruugib teda iga pääwalu wasta ja see saab ka sind aitama, kui sa ta seest nuusutad. Ei, sa pead teda wasta wõtma, tee mulle seda meelehead!”

„Teie kallid südamelaps!” ütles Mamma, kui Ewangeliine oma plasku tema põue pistis, suud andis ja siis treppist alla oma ema järele ruttas.

„Kus sa siis olid?” küsis Marie.

„Mina jäin seisma ja andsin Mammile oma plasku, et ta teda firiku kaasa wõttaks!”

„Ewangeliine, Ewangeliine!” kisedas Marie, jalaga maha põrutades, „sina oled Mammile oma kuldse plasku annud? Millal sa ükskord õppid tundma, mis sinu kohta passib! — Mine too ta kohe tagasi!”

Ewangeliine lõi silmad maha, ja pööras kurwa meelega tagasi.

„Marie, ära waewa last; lasse teda teha, mis ta heaks armab,” ütles St. Klar.

„D, St. Klar, kuidas peab tema ükskord maailmas läbi saama?” küsiteles Marie.

„Seda teab Sumal,” kostis St. Klar; „aga taewa saab ta enne, kui sina ja mina.”

„D papp, ära räägi nõnda!” ütles Ewangeliine tasase healega, ta käeware külge puutudes; „see kurwastab mammat.”

Marie jäi wait. Siis mindi firiku. St. Klar ütles Sumalaga jättes Ewangeliinele: „Mo magus kallid südamelaps! mine aga, mine, mo armas laps ja palu minu eest!” (Ta andis temale suud.)

„D seda teen mina ita!“ ütles Ewangeliiine, hüppas tõlba ja wistas käega isale weel ühe sumandmise, teda tõine wastas.

„D Ewangeliiine, sul on üks tähtjas nimi!“ ütles St. Klar isieneses ja suured filmapisarad näitsid ennast ta pale peal, „sind on Sumal üheks Ewangeliumiks minule teinud.“

Tee peal ütles Marie Ewangeliiinele: „Waata sina, Ewangeliiine, see on õige ilus, orjade wasta lahke olla, aga see ei lähä korda, nõnda kuidas sina seda teed, et nendega ümberkäid, kui sugulaste ja oma-sugustega. Kui Mamma haigeks jääks, sa teeksid wistist seda, et sa teda oma woodi wõttaksid?“

„D ja, wäga hea meelega, mamma,“ wastas Ewangeliiine, „sest siis oleks lahkem, teda aidata, ja nõnda kui sina tead, on minu woodi palju pehmem kui tema oma.“

Nüüd ei wõinud Marie enam ennast trööstida tütre mõttele üle tõiste inimeste wasta, ja küsis ohkades: „Mis pean mina tegema, et mina seda last parema teele saaksin?“

Miss Ewangeliiine oli wait, kui ema nukra meelt nägi. Siis sai kirikusse mindud ja sealt jälle rõõmuga koju.

5.

T o p s i.

Ühel hommitul sai Miss Dfeelia oma töö juurest ära kutsutud. St. Klari härra pani temale ühe kahelksa aastase Neegri tüttarlapse ete, teda ta oli oma wennatütrele kaswandikuks ostnud. Oma pesematas, kakkises, jämedas puuwilla riides seisis tüdruk alandlikul kombel, käed ristas, nende ees. Võlem ja arg oli ta filmawaatmine; uhkeid maja-asju waadates

suud filmad lahti, näitas ta kaks rida walgeid, läikivaid hambaid; tema willakähärad juuksed mitmes weikes lettis seisis tortis ümber pää. Rawalust ja koerust wõis ta näust äratunda, üleühtse oli tüdruku olemine nii wõeras, kui mõni peletus, nõnda et Miss Dfeelia õiete ennasti ehmatas, kui ta teda nägi. Tema nimi oli Topsti, ja ta oli neist kõige mustema karwalistest. Seiemaale oli ta ühe jõmmari abielu-paari päris olnud, kus iga pääw togida ja tõrelemist saanud. Halasdates ostis St. Klar teda, ehk temal küll jo liialt tõisi Meegri pisikese majas oli, nõnda et, kuidas Miss Dfeelia ütles, jala täit ruumi ei olnud, ilma nende peale astumata, ja kõõgis ennast ümberpühedates ühtepuhku oma walgeid hambaid näitafid.

Kui St. Klar Topstile oli käsku annud, üht laulu laulda ja tantfida, hakkas tema hele-käreda healega üht isikut Meegrilaulu laulma, peksis sinna kõrwa käsi ja jalgu, plaksutas keeritades käsi, lõi oma põlwe si foku ja laskis oma kõrist niisugusi weidraid heale si kuulda, et jube kuuljale peale tuli. Wiimaks lõi ta ennast kufferkuuti, tõmmas weel ühe pitka heale, nii heledaste kui aurumasina wile, ja seisis wiimaks jälle tekti peal püsti kui tif, käed ristis. —

Miss Dfeelia seisis imetspanemisega asja pealt waadates kui soolasammas.

„Topsti, seal on sinu uus perenaine; ma annan sind temale. Waata aga järele, et sa wiisakas oled.“

„Ja Master,“ wastas Topsti tõsise näuga, aga kawala filmapilgutamisega.

„Sina pead mõistlik olema, Topsti, kas sa mõistad seda?“

„Wististe, Master!“

Pärast seda, kui Dfeelia oma sugulasele oli lubanud, truuste tüdruku kaswatamise eest hoolt kanda, et temast ristiinimene saaks, hakkas ta lapse kasvatamise ja harimisega peale. Ei ükski majas ei taht-

nud seda harimist toimetada ja Dfeelial ei olnud muud nõuu, kui isi asja otsast kinni hakkada. Selg ja õlad olid lapsel täis vermeid ja lööma-worpist, ning nahk oli kõwa kui pargitud. Kui seda üks tõine aitaja ori nägi, hüüdis ta: „Vaadake, sest on tunda, et ta üks kuradisugu on? Küll meie saame hädas olema tema pärast! Mina ei salli neid Niegri lapsi; nemad on inetumad. Mina panen wäga imeks, mikspärast Master neid ostab.“

Miipea kui Topsi puhtaste riidesse oli pandud, ja juuksed lühikeseks olid lõigatud, wõttis teda Dfeelia isäranisse, laskis teda enese ete istuda ja hakkas teda küsima:

„Kui wana sina oled, Topsi?“

„Ei tea, Missis,“ wastas tüdruk hirmutamisega, kus juures kõik omad hambad näitas.

Sina ei tea, kui wana sa oled? Kas sinule seda ükski ei ole üttelnud? — Kes siis sinu ema olnud?“

„Ei ole minul ilmaski olnud,“ wastas laps jälle hirmutamisega.

„Sinul ei ole ema olnud? — Kuidas sina seda mõistad? Kus sa siis oled sündinud?“

„Mina ei ole sündinud,“ wastas Topsi endise hirmutamisega, nõnda et Dfeelia meelest ta peaaegu kui mõni maa-alune oli.

„Sina ei pea minule mite nõnda wastama, laps, ma ei naljata mite sinuga. Ütle minule, kus sina oled sündinud, ja kus sinu wanemad pärite.“

„Mina ei ole mite sündinud, minul ei ole ka mite wanemaid, ega sugulasi. Mind on üks kasu-püübja mees hulga tõiste lastega kaswatanud; ja tanta Sue on meie järelewaataja olnud.“

„Kui kaua oled sina oma peremehe juures olnud?“

„Ei tea, Missis, ei tea mite.“

„Kas on üks aasta, või vähem ehk enam?“

„Ei tea, Missis.“

„Kas sa oled ka midagit Sumalast kuulnud, Toppi?“

Laps waatas lossi kombel, ja hirmutas edasi.

„Kas sina tead, kes sind on loonud.“

„Ei ükski, nii palju kui ma tean,“ vastas tüdruk lühikese naermisega. See mõtte näitis temal väga naljakas olema, ta pilgutas silmadega ja ütles sinna kõrva:

„Mina olen küll kaswanud; mina ei usu mite, et keegi mind on loonud.“

„Kas sa mõistad õmmelda?“

„Ei, Missis!“

„Mis sa siis mõistad? — mis oled sina oma pererahwa juures teinud?“

„Kandsin wet, pesin talbrikuid, puhastasin nuge ja passisin rahwast ülesse.“

„Kas nemad olid sinu wasta lahked?“

„Mina usun.“ — Selle wastuse juures waatas Toppi kawala filmapööramisega Miss Dfeelia filmi.

St. Klari härra oli selle juttuajamise juures olnud, ja ütles: „Siin on sul, armas sugulane, palju tegemist; see laps on metsawõsuke. Mina soowin sinu kaswatamisele kõige paremat õnnistust.“

„Nüüd Toppi, tahan mina sinule näidata, kuidas sina minu woodit pead ülesse tegema. Minul on isitahmine wooditegemise juures, ja seda pead sina truuste õppima.“

„Ja, Missis,“ ütles Toppi kurwa tõsise näu ja sügawa ohkamisega.

„Mo waata nüüd, Toppi! See on lina õmblus — siin on parem ja siin pahempool linast. — Kas sa paned seda tähele?“

„Ja, Missis!“ vastas Toppi tõise ohkamisega.

Waata nüüd, sa pead alumise lina aluspadja üle lahutama — nõnda — ja nõnda kenaste siledaste madratfi alla pistma — so — kas sa mõistad mind?“

„Ja, Missis!“ ütles Toppi suure tähelepanemisega.

„Aga pealmist woodilina,“ õppetas Miss Dfeelia edasi, „pead sedawiisi ülelahutama ja kõwaste ning filedaste jalge-otsa alla toppima — waata sinna! — kitsam palistus jalge-otsa.“

„Ja, Missis!“ wastas Toppi, nagu enne, aga meie peame ütleva, mis Dfeelia mitte ei näinud, see on, et selle aea sees, kui meie armas preilen suure toimetamise kiiruses õppijale selga pööras, puutusid wiimase näppu üks paar kindaid ja pael, keda tema suure usindusega oma waruka sisse mahutas, kus järele ta jälle, nagu ei oleks ühtigi sündinud, ristipandud kättega alandlikul wiisil seisis.

„Nüüd, Toppi, lasse näha, kuidas wooditegemine sinu käes käib,“ ütles Miss Dfeelia, kus juures tekki ja linad woodi pealt ära tõmbas ja isi maha istus.

Toppi toimetas asja osawuse ja kärmusega ära, nõnda et Dfeelia sellega täieste rahul oli. Linad olid filedaste peale kaetud, tekkist kõik wolbid tasutud ja kõige töö juures oli tõsidust ja usinust näha. Aga kogematal juhtumisel lehwitas paela otsuke warukast wälja, siis just kui töö lõppetud oli, ja Miss Dfeelia pani seda tähele.

Silmapilk oli ta paela otsas kinni.

„Mis see on? Sa kuri, üleannetu laps! Sina oled seda warastanud!“

Pael sai warukast wälja tõmmatud, aga Toppi ei punastanud kudagi pidi, waid waatas Dfeelia filmi ilma süüita imestelemisega.

„Di, oi, mis see on? Eks see ole Miss Dfeelia pael? Kuidas see minu waruka sisse on juhtunud?“

„Toppi, Toppi, sa üleannetu tüdruk, ära sa põikle! Sina oled selle paela warastanud?“

„Oh Missis, tõe poolest mite! mina ep ole teda enne näinud, kui nüüd praegust.“

„Topsi, eks sina seda ei tea, et see Sumala kartmata asi on, waletada.“

„Mina ei waleta ilmaski, Missis! wastas Topsi ühe täiest ilmasüüta olemisega; „mina olen teile tõe ütelnud ja ei muud kedagit.“

„Mina pean sind lööma, kui sina nõnda waletad!“

„Sumal, Missis, mina ei wõi tõiste rääkida, kui teie mind ka pääwa otsa löösite!“ nussus Topsi; mina seda paela ei ole enne näinud, tema on minu warukasse kinni hakanud. Miss Dfeelia on teda wistist woodi peale jätnud, sealt on ta riietesse hakanud ja sealt minu warukasse läinud.“

Miss Dfeelia sai selle häbemata wale üle nõnda pahaseks, et tüdrukut külge hakkas ja teda wappustas.

„Ära sina ütle seda weel ükskord.“ Wappustamise läbi libisesid ka kindad tõisest warukast põrandale.

„Waata nüüd!“ hüüdis Miss Dfeelia. „Kas sa minule weel tahad ütelda, et sa paela ep ole warastanud?“

Topsi tunnistus kinnaste wargust, aga selle juure ta jäi, et paela ei olla wõtnud.

„Nüüd, Topsi,“ ütles Miss Dfeelia, „kui sa minule kõik tunnistad, siis mina sind ei löö.“

Selle tõuutuse peale tunnistas Topsi nii hästi kinnaste, kui ka paela wargust, ja tõuutas, edespidi seda tegemata jätta.

„Ütle minule kõik, ma tean et sa ka tõisi asju oled wõtnud, sest mina olen sind kõige see pääwa otsa näinud majas ümber jookswat. Nimeta mulle, mis sina weel oled warastanud? Mina seekord sind ei löö.“

„Sumal, Missis, mina olen selle punase asja wõtnud, keda Miss Ewangeliine oma kaelas kannab.“

„Wõi nõnda, sa Sumala kartmata laps! No, mis weel?“

„Roosa kõrwarõngad, need punased“ — (Roosa oli üks naisterahwas pärisorjades).

„Mine too mõlemad asjad filmapilt seie.“

„Sumal, Missis, ei ma wõi seda, mina olen need asjad ärapõletanud.“

„Ärapõletanud? Missjugune wale! Mine too need asjad, muidu lõõn mina sind.“

Topsti tunnistas wesisste filmadega, et see temale foguniste wõimalik ei olla.

„Need on wististe ja tõeste ärapõlenud.“

„Miksparast oled sa neid ärapõletanud?“

„Et ma Sumala kartmata olen. Mina olen ülseannetu, mina ei wõi muud.“

Sel filmapilgul juhtus Ewangeliine ligi tulema, warastud korallipael kaelas.

„O Ewangeliine, kust oled sina oma kaela-ehete jälle kätte saanud, küsis Miss Dfeelia.“

„Kust mina teda olen saanud? tema on kõik jelle pääwa minu kaelas olnud.“

„Kas sina teda ka eile kandsid?“

„Ja, tändale, ja mis weel naljakam, ta oli kõik jelle õõ minu kaelas. Mina unustasin teda wõtmata, enne kui woodi läksin.“

„Imesteles seisis Miss Dfeelia alles, kui ka Roosa korwitäie puhta pesuga sisse astus, punnased kõrwarõngad kõrwas.“

„Mina ei tea tõeste mite, mis mina ühe niisuguse lapsega pean tegema hakkama! Kuidas kõiges ilmas tuli see sinu meele, Topsti, minule üttelda, et sina neid asju oled wõtnud?“

„Missis ütles minule, et ma pidin tunnistama ja mina ei teadnud muud, mis ma pidin tunnistama,“ ütles Topsti, oma filmi õerudes.

„Aga kes on sinu käest pärinud, seda tunnistada, mis sina foguniste ep ole teinud? see on nõndasama wale, kui see tõine.“

„Sige tõsi!“ hüüdis Toppi ilmasüüta imestele-misega.

„D, selle kuradilapse sees ei ole mite üht sädet töt,“ ütles Roosa. „Kui mina St. Klari härra oleksin, siis mina nuidisin teda nõnda, et weri taga oleks; tema peaks selle peale mõtlema!“

„Ei, ei, Roosa,“ ütles Ewangeliine walju waatamisega, „sina ei pea mite sedawiisi rääkima, Roosa. Mina ei wõi seda kuulda.“

„Minu armas taewas, Miss Ewangeliine! Teie olete nõnda head, ja sellespärast ei tea teie, kuidas Neegritega peab ümber käima. Ei paremat nõuu ole, kui neile hästi walu anda, seda wõin mina teile ütelda.“

„Roosa, ole wait!“ hüüdis Ewangeliine, „mite üht sõna enam!“ ja tema ilusad silmad läksid põlema ja paled punetama.

Roosa jäi pilguteseks wait ja mõtles: Miss Ewangeliinel on wõimalik rääkida, kui ta isal.

Ewangeliine waatas Toppi peale haleda meelega ja ütles tasase healega:

„Waene Toppi, mikspärast warastad sa? Sinu pärast on nüüd nõuu peetud; mina tahaksin sinule tõeste enamiste kõik anda, kui et ma sind näen warastama.“

Need olid esimesed armastuse sõnad, keda see laps elu-ilmas oli kuulnud; see lahke ja helde lapse ütlemine ja olemine pörutas seda tuima südant sel kombel, et Toppi ümmargused põlewad silmad pisaratest läikima hakkasid. Aga pea kuuldi naeratamist, ning õppind wiisil olid hambad jälle hirwil. Oh, see kõrw, mis ei muud kui tõrelemist ja oletamist oli õppind kuulma, oli weel luffus taewase armastuse ja halastuse sõna wastawõtmise tarwis! Nii madalasse wõib waene inimese loom langeda!

Mis oli võimalik Topfiga peale hakkada? Miss Dfeelia seisis nõuuta seal; oma kasvatamise tarkusele ei tahtnud ta siin aset leida. Tema võttis nõuaks, pikkemalt seda asja järele mõttelda.

„Mina ei tea mite,“ ütles tema St. Klarile pärast seda, kui ta lapse oli trahvits luku taha pannud, „kuidas mina selle lapsega ilma löögita toime saan.“

„No, siis peksta Topsi, nõnda kuidas süda kutsub, mina annan seda woli sinule.“

„Niisugused lapsed peawad karistust saama, mina ei ole ilmaski kuulnud, et neid tõisite on kasvatatud.“

„Tee seda, kui sa seda heaks arwad. Aga ühte pead sa tähele panema. Mina olen seda tüdrukut näinud, kui teda labidaga, ahjuroobiga ja tangidega on peksetud, nõnda et ta mahalanges, ja et ta niisuguse peksuga on harinud, siis peawad sinu hoobid waljud olema, kui nemad abi peawad tegema.“

„Mis on siis muidu temaga peale hakkada?“ küsis Dfeelia.

„See on üks tõsine küsimine,“ wastas St. Klar, „mina soowin, et sina seepeale wastust annad. Ja mis on ühe inimese loomaga teha, keda aga üksi peksuga võib walitseda, ja ka seegi enam ei kesta? — Selle häda sisse langeme siin tihti.“

„Mina ei tea tõeste mite, üht niisugust last ei ole mina enne veel mite näinud.“

„Niisugusi lapsi leiame siin väga tihti; niisugusi mehi ja naisi nõndasamuti sellepärast, et aga peksu ja piinamist tuntakse, mis inimese ja elaja tuumaks teeb.“

Miss Dfeelia ajas siiski Topsi kasvatamisega edasi, andis temale tegemist ja võttis oma hoolets, temale lugemist ja õmblust õppetada.

Lugemist ja kirjutamist oli ta kärke õppima, õmblusega läks asi waewasemalt. Tal oli käsi kärke ja ta ise ahwisarnane wirt, aga õmblemise juures paigal istuda, oli temale wasta meelt; tema murdis nõelad

tatki, wistas naad salaja afnast wälja ehk müüripragude wahetele, sasis, katkestas, määris õmbluse niidi ära, ehk pistis terwed kerad sinna, kust neid enam leida ei wõinud. Et temal taskuwarga kärmus oli ja ennast iga wiisi moondada wõis, oli wäga raske, teda nende koerustükkide pealt finni tabada.

Topsi oli pea kõiges majas päämees tempude peale. Tema tantsimine, sukterkuudi löömine, ronimine, laulmine, wilistamine, näumoondamine ja tagasatamine tegi teda tõiste meele järele. Et ka Miis Ewangeliine hea meelega Topsiga ühes oli, siis palus Miis Dfeelia St. Klari, et seda sõbrust keelaks.

„Sätta laps oma tahtmise juure,“ wastas St. Klar, „Topsi rõõmustab teda.“

„Aga üks niisugune wallatu loom — eks sina kardad, et Ewangeliine temast paha õppib?“

„Tema ei wõi Topsi käest ühtegi paha õppida, tõiste laste juures oleks see küll wõimalik, aga Ewangeliine waimust libeneb paha ära, nõnda kui laste kopsa lehe pealt — mite üht tilka ei jää külge.“

„Ära usu seda nii kindlaste; nii palju minatean, et mina oma last Topsiga ei laseks mängida.“

„Wõib olla. Aga oleks wõimalik olnud Ewangeliinet rikkuda, siis oleks seda jo ammugi pidand sündima.“

Topsi sai esiotsa tõistest teenijatest halwaks peetud ja põlatud; aga pea kartsid teda kõik. Sest pea said niisugused tükkid tehtud, et igalüks teda kartis, sest et arwada wõis, et tembud temast olid tehtud. Kui tegijat taga päriti, siis ei olnud kedagit leida, kes seda oma peale wõttis. Pea komistas mõne eteseatud ämbri üle, pea oli mõne riie rikkutud, pea sai jälle mõni tõine keewa wee ehk musta lehelisega kastetud, siis oli sel ehk tõisel midagit puudust, lühidelt, kõik teenijad olid täis hirmu ja kartust, ja jätsid teda hea meelega rahule.

Kõige enamiste oli Topsi kätte-tallitamiste sees osaw ja pealegi hea tahtmisega. Dfeelia oli tubade korraga väga rahul, aga tihti ei olnud tüdrukul tööhimu; siis ta tegi tundide kaupa tubades kõiksugu mõllu. Kui woodit tegema läks, jättis ta töö seisma, arutas padjapöörid ülesse ja pistis oma kaharapää sulgede sisse, nõnda et üleühtse sulgedega oli ehitud. Siis ronis ta jälle woodi postide mööda ülesse, ja rippus seal pää allapidi lae al, wiskas tekkid ja linad mööda tuba laiali, toppis Miss Dfeelia vö-riided patjade sisse, ja tegi kõiksugu muud kometit — laulis, wilistas, lõikas nägusi peeglite ees ja tegi, nagu Dfeelia seda nimetas, kõiksugu Raini tempusi.

Üksford oli Topsi Dfeelia kõigeparema kalli rätiku wõtnud, mütsi moodi ümber pää keeranud ja peegli ees kõiksugu kometit mänginud.

„Topsi, Topsi, kuidas sa wõid kõiki niisugusi hullu tempusi teha?“

„Ei tea, Missis, wist jellepärast, et mina Jumala kartmata olen.“

„Mina ei tea enam, mis sinuga peale hakkada, Topsi!“

„Jumal, Missis, teie peate mind lööma. Minu endine Missis lõi mind ita. Mina ei tee tööd, kui mind ei lööda.“

„Aga mina ei taha sind hea meelega lüüa. Sina wõid jo ka ilma löömata sõnakuulelik olla, miks sa siis seda ei taha teha?“

„Oh, Missis, mina olen üksford peksuga õppinud, mina usun, et see minule hea on.“

Sa Dfeelia oli teda ka kord löönud, aga siis oli tüdruk ka kishendanud, nutnud ja hulunud, nõnda et Dfeelial pärast temast hale meel olnud.

„Jumal, kas seda nimetab Miss Dfeelia löömiseks! sellega ei wõi kõrbestki furnuks lüüa. Teie oleksite pidand nägema, kuidas wana Master mind

lõi, nõnda et liha rippuma jäi. — Tema mõistis seda."

Topsti rääkis alati oma pattudest ja arvas seda enesele suureks auuks.

Miss Dfeelia ajas Topsti kasvatamisega mõni aasta edasi, aga täieste parandud ei saanud tüdruk mite. See pidi üks tõine olema, kes sügavamalt inimese südamest oskas finni hakkada, kui Dfeelia. Meie saame seda edespidi lugema.

6.

Prue ja Skiipio.

Üksford, kui Miss Dfeelia veel hilja pärastlõunat kõõgis oli, hüüdsid mõned mustaist lastest: „seal tuleb Prue jälle ohkides ja hängades!" ning kõõki astus üks süsimust naine, kormitais weepakkisi ja leiba päälael.

„Noh, Prue, tuled sina?" küsis kõõginaine Tiina.

Prue meel oli turtsakas, ja nagu paha karwa. Kui ta oma kormi oli maha tõstnud, toetas ta omad küünarnukkid põlvede peale ja ütles ohkides: „Oh Sumal! ma soowiksin, et ma surnud oleksin!"

„Mikspärast soovid sina enesele surma?" küsiteles Miss Dfeelia.

„Mina oleksin siis lahti omaist wiletsusest", watas naine paha meelega, ilma et ta omad filmad ülesse tõstis.

„Mis tarwis sa siis jood ja warastad, Prue?" ütles tõine tüdruk.

Naine wahtis wõeriti tema otsa.

„Sinuga saab üksford ka nii kaugele tulema, ja ma näaksin seda; siis ei saaksid sa ennast wistist mite rõõmustama, kui sa oma wiletsust wiinaksid fiske äraupputad."

„Tule, Prue, lase meid sinu weepakkisi waadata; Missis tahab selle eest maksta,“ ütles Tiina.

Miss Dfeelia wöttis paar tosinat, ja maksis raha wälja.

Prue waatas terasest raha järele, ja ütles: „Saab küll õige olema, muidu lõwwad nemad mind kodu pool surnuks.

„Sina ei pea mite rahast wiina tarwis warastama. Seda teeb tema, Missis,“ ütles Tiina.

„Muidugi, ja seda teen mina meelega, sest mina ei wõi teisiti elada, — mina pean jooma, et ma oma wiletsust äraunustaksin!“

„See on suur pat sinust,“ tähendas Miss Dfeelia, „et sina oma peremeeft warastad ja ennast loojuse sarnatseks jooma läbi teed.

„Wõib küll olla, Missis, aga ma pean seda tegema, jah ma pean. Oh, oleks minu elu jo lõppend, siis oleks minu wiletsusel ots peal!“ —

Nende sõnadega seadis wana Neeгри naine püstitõustes oma korni pikkamise jälle päälale. Enne kui weel wälja läks, ütles tüdrukule: „Sina mõtled ime, kui ilus sina oled! Sina ei tea mite, kui kõrgel ja oma nina pead kandma ja waatad igauhe peale ülevalt alla. Aga hea küll, sinust saab ka weel kord üks waene, wana, ärapurustud loom kui mina, ja ma soowin sinule seda, — küll siis saad näha, kuidas sina ka jood, jah jood, et oma wiletsust äraunustaksid ja see saab sulle paras olema!“

Nende sõnade järele läks wanake pahase urisemisega kõögist wälja.

Miss Dfeelia läks ka pea kõögist ära.

Meie sõber Toom o meie ep ole tüf aega temast rääkinud! — oli kõögis juttu pealt kuulamas olnud, ja läks nüüd õue Prue järele. Tema kuulis, kuidas ta iga silmapilk hängas ja õigas. Tee peal pani

ta korvi ühe maja treppi peale, ja kõhendas oma wana rätikut, kes tema õlasi kattis.

„Mina tahan tül maad sinu korwi aidata lenda,“ ütles Toom temale lahke osawõtmisega.

„Mis tarwis?“ wastas wana Neegri naine; „mina ei pruungi kellegi abi!“

„Aga sina näed haige olema, woi oled ja kurb, ehk puudub sulle muud midagi,“ küsitles Toom.

„Mina ei ole haige!“

„Mina soowin, et minul wõimalis oleks, sind joomisest ärawõerutada. Eks sina ei tea seda, et see sinu ihu ja hinge huffatuse sisse saadab?“

„Mina tean, et ma igawese piina tarwis loodud olen, seda ei pruugi teie minule nimetada. Mina olen äraneetud ja tean, et mina põrgu lähän. Oh, ma soowin, et ma jo seal oleksin!“ —

Toomil tuli hirmu-wäristus nende sõnade üle, keda pimedas meeleäraheitmises oli räägitud.

„Issand halastagu sinu peale, waene naine! Kas sina ialgi ei ole kuulnud Lunastajast Jeesusest?“

„Lunastajast Jeesusest? Kes on tema?“

„Tema on see Issand, kes waseid pattuseid armastab.“

„Ühest Issandast, wiimsest kohtupääwast ja põrgust olen mina kuulnud. Jah, nendest olen mina kuulnud.“

„Aga kas ei ole ükski sinule Lunastajast Jeesusest rääkinud, kes meie eest surnud ja meid pattuseid armastab ja õnsaks tahab teha?“

„Sest ei tea mina ühtigi. Sest aeast saani, kui minu mees surnud, ei armasta mind ükski.“

„Kus on sinu kasupail?“

„Ülewal Rentõffimaal. Üks mees pidas mind selle tarwis, lapsi turu tarwis ülesse kaswatada ja äramüia, kui nemad paraja suurused olid. Wiimaks

müüis tema ka mind ühe kauplejale ära, selle läbi praeguse peremehe kätte sain."

„Miks pärast oled sina selle kurja wiinajoomise peale hakanud?"

„Et oma wiletsuse äraunustaksin. Kui mina seie tulin, oli minul laps, ja ma lootsin, et ma teda wõiksin pidada, sellepärast et peremees mite kaupleja ei olnud. Oli üks fena loom, ja Missis wõis teda sallida, sellepärast et ta ei kisendanud ja ilus oli. — Aga Missis jäi haigeks. Mina pidin haige juures walmama, sain tõbe ja minu piim jäi ära. Missis ei tahtnud piima lapse tarwis osta, ja selle läbi oli ta luu ja nahk. Nemad ei wõtnud mind kuulda, kui ma ütlesin, et minul piima ei olla; nemad arwasid, mina wõida last selle toiduga ülesse kaswatada, mis täied inimesed sööwad. Selle läbi jäi ta ifa enam ja enam haigemaks ja nõdremaks, kisendas ühtepuhku böd ja pääwad, ja Missis arwas kisa tigiduseks. Tema soowis, et ta pidi surema, ja ei lastnud mind bösel tema juure, sellepärast et ta arwas, et laps mind magada ei lase, kus läbi ta mind ei arwanud pääwaaal pruukida wõima. Mina pidin sellepärast tema juures kambriis magama ja lapse ühe kauge tõise kambri panema. Seal on tema ennast ühel bösel furnuks kisendanud! Seitsaani joon mina, et mina ta kisa ei kuuleks! Nõnda tahan ma siis ifa jua, ehk küll Master ütleb, et ma selle läbi põrgu lähän!"

„Sa wæene loom!" ütles Toom, hårda meelega. „Mina ütlen sinule, et Issand Jeesus taewast maa peale on tulnud, kõiki waseid patuseid, ka sind ja mind, pattust peastma ja aitama, et meie taewa saaksime, kus meile wiimaks rahu saab ja õntsad oleme."

„Ega taewas muid ei ole, kui walgeid inimesi?" wastas must wanake; „usute teie, et nemad mind sallisid? Oh, mina tahan ennemine põrgu minna, kui mina aga Mastrist ja Missist lahti saaksin!"

Nende sõnadega wõttis tema wana wiist järele nurisedes korni oma pähä ja läks oma teed.

Toom läks kurwal meelel kojupoole. Sue peal tuli Ewangeliine rõõmsa näuga, roosifrants pää peal, tema wasta.

„Oh, Toom, see rõõmustab mind, et mina sind leian. Pappa ütles, sina peada weiksed poinhobused weikse wankri ete panema ja minuga wälja sõitma. Aga, mis sinul wiga, Toom? Sina nääd nii kurb wälja?“

„Mina olen kurb, Miss Ewangeliine; aga mina tahan kohe poinid tua ja ete panna.“

„Esiteks ütle minule, mis sinul wiga on, mina olen sind näinud wana Pruega rääkiwat.“

Toom rääkis Ewangeliinele wanakese kurba lugu. Tütarlaps ei annud sõna ega silmawee läbi märku omast osawõtmisest ja halastajast meelest; aga ta paled lõiwad kahwatusse ja otsaesine heitis murekortsu. Tema pani mõlemad käed rinna peale ja ohkas kord südame põhjast.

„Sina ei pruugi ete panna, Toom; mina ei sõida wälja!“

„Miks mite, Miss Ewangeliine?“

„Niisugused asjad lõhestawad minu südant, Toom. Ei, mina ei taha wälja sõita,“ ütles ta weel ja läks tupa tagasi. Mõne pääwa pärast said weepakkid, mite Pruest, waid ühest teisest naisest toobud. Miss Dfeelia oli kõõgis.

„Mis on Pruest saanud?“ küsis Tiina.

„Prue ei tule enam seie,“ wastas naine.

„Miks mite?“ küsis Tiina; „kas ta siis on furnud?“

„Meie ei tea seda öiete,“ wastas naine ja silmas Miss Dfeeliat; „tema on al feldris.“

Kui Miss Dfeelia weepakkid oli wasta wõtnud, saatis Tiina naist uksest wälja.

„Mis on Bruest saanud?“ küsis tema siin.

Naine tahtis rääkida, aga jättis jälle, viimaks ütles salaliku ja tasase healega:

„Mina tahan seda sinule üttelda, aga sina ei tohi seda kaugemale rääkida. Brue oli ennast jälle täis joonud, mikspärast ta ka keldri finni pandi ja kõige see pääwa seal peeti. Mina olen kuulnud, et kärpsed tema peale on tulnud, ja tema peab surnud olema!“

Tiina tõstis käed taewa poole ja kui ta enast ümber pööris, nägi ta enese kõrvas Ewangeliine kuju, tema suured, armsad silmad laiali lahti ja palad ja mofkad walged kahwatanud.

„Sumala pärast, Miss Ewangeliine minestas ära! Kuidas võisime teda niisugusti asju kuulda lasta? tema isa saab väga selle üle pahane olema!“

„Ei, Tiina, ei mina minesta. Mikspärast ei tohi mina niisugustest asjadest kuulda? See ei ole minule mitte nii raske kuulda, kui waesel Bruel seda kanda!“

„Aga niisuguse juhtumise juttustamised ei ole mitte ühe nii õrna, noore preilnale omased; teile võib jest surm tulla!“

Ewangeliine ohkas jälle ja läks pikkamisi ja kurbusega treppist ülesse. Miss Dfeelia ja Toom said ka süündinud asja teada.

„O, kole, kole lugu! Need kiviisüdamega inimesed on Brue surnuks peksnud!“ ütles Miss Dfeelia St. Klarile.

„Millal saab selle hirmsa pärisorjusele ots peale tehtud,“ ohkas St. Klar. „Millal saavad kõik inimesed priiks ja õnnelikuks? Millal tuled sina, Sumala riik, selle pärast mind minu ema käskis igapäev paluda!“ —

„Lõeste,“ ütles Miss Dfeelia St. Klari härrale, „mina usun, et sina mitte kaugel Sumala riigist ei ole!“

Sõomalaua juures tuli jut Bruest, aga St. Klari proua ei tunnud ühtegi halastust tema pärast. Kõik siid leidis tema orjade, aga mite peremeeste juurest.

Siis kõneldi orjadega ümberkäimisest. St. Klar juttustas, kuidas tema isa seda teinud, ja Marie kõneles omaiste tegemistest ses tükkis.

„Mina isi,“ ütles St. Klar, „olen ükskord ühe poisi joone peale pannud, kellega ülewaatajad ja här-
rad ühtigi ei wõinud peale hakkada.“

„Teie?“ hüüdis Marie. „Seda tahaksin mina teada, millal teie seda olete teinud.“

„Tema oli,“ nõnda juttustas St. Klari härra edasi, „üks tugewa ja suure kehaga noormees, Afri-
kas sündinud, nimega Skiipio. Ei keegi ei wõi-
nud sellele Afriika lõukoeraga, kuida teda nimetada
wõis, midagit peale hakkada, ja sellepärast sai tema
üheft peremehest tõisele müüdud, jenni kui Albert,
minu wend, teda ostis, et ta uskus, teda taltsaks
teha. Hea küll. Ühel heal päawal lõi Skiipio üle-
waataja maha ja kargas rabadesse. Mina olin pa-
rajaste Alberti mõisa peal wõersis. Alberti meel oli
wäga pahane Skiipio peale. — Mina ütlesin, et
tema ise süüdlane, ja pakkusin kohlwedu selle peale,
et ma poisi taltsaks saaksin tegema. Meie leppisime
nõuusse, kui ta jälle kätte langes, et siis katset
minu hooliks pidi jääma. Meie walitsesime kuus
wõi seitse orja püssitega wälja, ja wõtsime koerad
kaasa, tema ajamise tarwis. Need inimesed, kuidas
teada, on ifa walmis oma suguste peale nagu metsa-
liste peale jahti tegema. Minagi tõepoolest läksin
õige jahi himuliseks, ehk küll ennast leppitajaks arwa-
sin, kui ta kätte pidime saama.“

„Jaht hakkas peale, koerad hulguisid ja aukusid, ja
meie saime wiimaks Skiipio jälgile. Tema jooksis ja
hüppas kui põder ja jättis meid kaugale oma taha;
wiimaks sai ta ommetegi ühe piliroo rägastiku aetud.

Seal hakkas ta wasta ja ma ütlen, ta sõdis wapraste koertega. Tema lõi neid, parema ja pahema poole maha ja tappis neist kolm tükki palja rusika löömisega ära, senni kui üks püssilaeng tema külge põrutas ja tema hawatud ja werine minu ete maha langes. Mees waatas wahwa silmadega aga nõdruse teadmisega minu poole ülesse. Mina tõrjusin küttid ja koerad tagasi, ja wõtsin ta kui oma wangi omanduseks. Suure waewaga tallitsesin mina kütti, et nemad oma esmise jahikiili sees teda surnuks ei lastnud; aga mina jäin kauba juure, ja Albert müüis mehe minule ära. Mina wõtsin ta enesega kaasa, ja 14me päewa pärast olin tema nii taltsaks ja tasaseks teinud, et paremat ei wõinud tahtagi."

"Mis imet tegid ja siis temaga?" küsis Marie.

"Minu tegemine oli wäga lühikene. Mina wõtsin ta oma enese kambri, lastsin temale ühe hea wordi teha, sidusin ta haawad finni ja arstisin neid ise, senni kui tema jalapeale sai. Wahe peal olin mina temale priiuse sedeli toimetanud, ja ütlesin, et tema minna wõida, kuhu ta tahta."

"Ja kas ta läks?" küsis Miss Dfeelia.

"Ei, rumal mees kiskus paberi lõhki, ja seisiskõwaste äraminemise wasta. — Minul ei ole paremat, truimast teenijat olnud; ta oli kindel kui teras. Pärast sai temast ristiinimene ja oli pehme ja waga kui laps. Ta walitses minu mõisaid järwe ääres juure truusuga. Mina kautasin ta kolerahaiguse läbi ära. Tõepoolest peastis tema mind surmast, sest mina olin suremas haige ja kõik tõised põgenesid suure hirmus, ei muud kui Skippio jäi, ja aitas ja arstis mind elule, aga ta ise suri. Ilmaski ei ole ühe inimese lahkumine mulle nii palju walu teinud, kui see kord."

Ewangeliline oli selle juttuajamise aeal ennaft ifa

isa ligemale nihutanud. Tema suu oli lahti, ta silmad laiali täis armast osavõtmist.

Kui tema oli lõppetanud, langes laps korraka ta kaela ja hakkas fibeda krambinuksumisega nutma.

„Ewangeliline, mo kallid laps, mis sinul wiga? — Edespidi ei taha mina enam niisugustest asjadest rääkida, sinu waimunõdrus ei salli seda.“

„Ei, papp, minul ei ole waimu nõdrust, aga need asjad käiwad minu südamesse. Mina ei wõi sulle üttelda, papp, mišpärašt. Mina mõtlen mõne asja üle järele. Kõlap jõuan hiljemine sulle seletada.“

Sellepärast püüdis isa tema meelt jahutada.

7.

Toom ja Tood.

Toom waatas oma noore, ilusa ja lahke herra peale auustamisega ja isaliku murega. Üks asi kurwastas teda, see oli, et tema herra Piibli raamatut ei lugenud, ega kirikus ei käinud, selle asemel aga jootudel ja söömaaegadel oli. Nende asjade peale toetades arwas Toom, et „Master mite tõsine ristiinimene ei ole!“ Aga tema ei ilmutanud kellegile neid oma mõtteid.

Ühel õhtul oli St. Klari herra wõeraspiu peale palutud ja tuli wõsel kella kahe aeal niisuguses olemises koju, et Toom ja Mado teda woodisse pidid awitama. See kurwastas Toomi meelt nõnda, et ta walwama jäi ja oma herra eest palwes oli.

Tõisel hommikul tuli Toom herra juure, mitme sisseostmise tarwis raha wasta wõtma. Toom jäi seisma. „On kõik korrapärast, Toom?“ küsis St. Klar.

„Ma kardan ei, Master,“ vastas Toom tõsise waatamisega.

St. Klar waatas terasest Toomi filmi, ja ütles: „No, Toom, mis on siis kuulda? sinu filmawaatamine on täna nii waga ja tõsine.“

„Mina olen täna wäga kurb, Master Mina olen uskunud, et teie iga ühe wasta pidite armuline olema.“

„Noh, Toom, kas mina seda siis ei ole olnud? Mis sinul puudub? Wistist on sinule midagit puudust jäänud, ja see on nüüd sinu eestkõne.“

„Teie olete minu wasta ika lahke olnud. Ei mina tohi ludadipidi teie üle kurta, aga ühe wasta ei ole teie mite hea.“

„Ei, Toom, mis on sinu pähä pistnud? Ütle, kuidas sina seda arwad?“

„Wiimasel böösel, kessu ühe ja kahe wahel mõtlešin mina: Master ei ole mite iseenele wasta hea.“

Toom ütles seda oma härrale selle aea sees, kui ta tema poole selga pööras ja käe uksse külge pani. St. Klar tundis ennast ärapunastawat ja naeratas.

„Kas see on tõik?“

„Ja, see on tõik!“ kostis Toom, keeras enda järsku ümber, ja langes oma põlwele peale. „D, minu kallis härra, mina kardan, et teie oma ihu ja hinge huffatuse sisse saadate! Kas teate, kuidas selle üle kirjutud seisab: „Tema hammustab kui uks ja pistab kui madu!“

Toom jäi wait, filmapisarad jooksid tal mööda palgesi maha.

St. Klar nuttis nõndasamuti. „Tõuse ülesse, Toom, mina ei ole mite wäärt, et sa minu üle nuttad.“

Aga Toom ei tahtnud ülesse tõusta ja waatas wõdates ülesse.

„Hea kül, ei mina taha enam seejuguste hullupidude

peale minna! tõepoolest, mina ei taha! Mina ei tea ega mõista, miks pärast mina neid jo ammugi ei ole maha jätnud! Mina põlgan neid ja nende pärast iseennast! Sellepärast Toom, kuiwata oma filmapisarad ja mine oma toimetamisele! Mine, mine, ära paku õnnesoowimisi! Ma annan oma auu sulle pandiks, Toom, selle peale, et sina mind ilmaski enam sel kombel ei näe!"

Toom läks, oma filmi kuiwatades, suure rahu ja rõõmu tundmisega ära.

Ja St. Klari härra pidas sõna.

Kui St. Klar oma järveäärsees mõisas elas, tuli tema wend Albert oma 12 aastase poea Hindrikuga temale wõersi. Ewangeliine ja Hindrik olid nõnda, kui nende isad Augustin ja Albert, tihti tõine teisega koos.

Ühel pääwal tahtsid lapsed tõine teisega ratsa wälja sõita. Ewangeliine oma lumewalge poini ja Hindrik oma weisse Araabia mustaga.

Toom tõi poini ete, ja Todo, üks kolmetoistkümmene-aastane Musatlane, Hindriku isa pärisori, musta Araabiamaa hobuse.

Kui Hindrik oma hobust waatas, tõmmas ta oma otsaesise wihal kortsu.

"Mis see on, Todo, sina laisk kelm? Sina ei ole täna homniku mite minu hobust puhastanud?"

"Olen puhastanud, Master, aga pärast on tolm jälle peale hakkanud."

"Pea lõuad, püsti kelm!" kisendas Hindrik, ja tõstis wihaga oma ratsa piitsa. "Kuidas sina julged wasta rääkida?"

Todo sai kurwaks, ja katjus weel kord, ennast wabandada.

"Hindriku härra," alustas ta.

Seal lõi Hindrik teda ratsa piitsaga otsekohse filmade wahesele, hakkas tema käewarrest kinni, pani ta oma põlwe peale ja tagus teda, senni kui enesele hing rindu tuli.

„Säh, sa häbemata koer! Kas sa ükskord õppid, ennast mite wabandama, kui mina sinule midagit ütlen? Wii hobune kärmest tagasi ja puhasta teda hästi; mina tahan sind õppetada, kuidas sa pead olema!“

„Noor Master,“ ütles Toom, „tema tahtis wiist üttelda, et ennast hobune on püherdanud, kui teda tallist wälja tõi; ta on wäga tuline; — püherdamise läbi on tema jälle tolmuseks saanud, mina nägin, kui tema teda puhastas.“

„Sina pea oma suu, jenni kui sind küsitakse!“ hüüdis Hindrik, kui kanna peal ennast ümberpööras ja treppist ülesse läks, Ewangeliinega juttu ajama, kes ratsasõiduriides teda ootas.

„Armas onutütar, see teeb minule haiget, et mo lol pois sind oodata lasseb,“ ütles tema. „Meie tahame seie pengi peale istuda, jenni kui hobused tulewad. Mis on sinul wiga, sa näitad diete kurb wälja!“

„Kuidas oled sina nii kõwasüdamega ja Sumala kartmata Todo wasta wõinud olla?“ küsis Ewangeliine.

„Kõwasüdamega? Sumala kartmata?“ küsis pois imesteleks kawaluseta, „mis sina sellega arwad, armas Ewangeliine.“

„Mina ei taha mite, et sina mind armsaks Ewangeliineks nimetad, kui sina seda teed!“

„Armas onutütar, sina ei tunne Todot mite. Tema aga peab sedawiisi ümberkäima; tema on otsast otsani walet ja wabandamist täis. Ei ole muud nõuu, kui aga alustuses kohe tema suu kinni panna. See on wiis, kuidas minu isa teeb.“

„Aga Toomitaat ütles, et Todo ühtegi seal juures ei wõinud parata, ja Toom ei ütle ilmaski walet!“

„Siis on ta üks aruldane wana Neeger,“ wastas Hindrik. „Todo waletab, nii pea kui ta suu lahti teeb.“

„Sina sunnid teda walelikuks, kui sina temaga nõnda ümberkäid.“

„Di, oi, Ewangeliine, Todo näib sulle õige meelepärast olema?“

„Aga sina peksad teda, ja tema ei ole seda teeninud.“

„Ma tahan seda temale tõisiks korraks ete arvata, effib tema jälle, siis võib tema ilma nahatäieta jääda. Üks paar hoopu rohkem on temale terwiseks, sest tema on üks täis peiar, nõnda et mina seda ei jõua sinule seletada; aga ega mina teda siis sinu nähes ei peksa, kui see sinu meele järele ei ole.“

Ewangeliine ei olnud koguniste selle wastusega rahul, aga ta arwas waewa ilmaaegu olemat, sugulast nüüd kohe parema mõttele wiia.

Pea tuli Todo hobusega.

„Nüüd, Todo, seekord oled sina asja paremini teinud,“ ütles tema noor härra lahkema näuga. „Tule ja pea Miss Ewangeliine hobust, senni kui mina teda sadulasse tõstan.“

Todo tuli ja pidas pöinit. Tema nägu oli tursunud ja filmadest oli näha, et ta oli nutnud.

Pea oli Ewangeliine sadulasse tõstetud; Hindriik wõttis ratsutid koku ja andis naad tema kätte.

Aga Ewangeliine kummardas ennaft tõisele poole, kus Todo seisis, ja ratsutisti wasta wõttes ütles tema:

„Sina oled üks hea pois, Todo, ma tänan sind!“ Todo waatas imekspanemisega ülesse lahke näu peale, puna läks tema palgedesse ja pisarad tõusid tema filma. —

„Tule seie, Todo!“ hüüdis tema noorhärja järsku.

Todo kargas ja pidas hobust finni, kunni härra selga kargas.

„Säh, siin on nattuene raha, mine osta omale saia, Todo; mine too enesele midagit!“

Hindrik laskis oma hobuse mööda puudega istutud teed Ewangeliline järele karata. Todo waatas mõlemate laste järele. Üks oli temale raha annud; teine aga paar armsat lahkest räägitud sõna — ja need olid temale tuhat kord enam.

Todo oli wast mõne kuu eest oma ema juurest ära; härra oli teda Hindrikule ostnud, ja selle hooleks oli poisi utstitamine antud.

Mõlemad isad olid tüf maad eemalt peksmist pealt waatanud. Augustinil oli meel selle üle väga haigeks saanud; aga Albert oli Hindriku tööd heaks kiitnud. Pärast seda, kui orjapidamisest edasi tagasi oli räägitud, hakkasid mõlemad wennad mängima.

Kui lapsed ratsasõidust tagasi tulid, kargas St. Klar tuast välja, oma tüttart hobuse seljast maha wõtma.

„Armas Ewangeliline! Ega sa ei ole väga wäsinud?“ küsis ta, lapse sülle wõttes.

„Ei, pappa,“ wastas laps, „aga ta lühikene ja kõrisew hingamine ehmatas isat.“

„Kuidas wõisid sina jälle nii kärmest ratsa ajada, laps? Sa tead, et see sinule hea ei ole.“

„Mina tundsin enda nii terve, ja leidsin rõõmu sõidust, nõnda et seda äraunustasin.“

St. Klar kandis ta omas süles kambri ja pani ta sohwa peale puhkama.

„Hindrik, sina pead Ewangeliiinet hoidma,“ ütles tema; „ja sellepärast ei tohi sa mite nii kärmeste ajada.“

„Mina tahan teda oma kaitsemise alla wõtta,“ kostis Hindrik, ja istus Ewangeliline kõrwa sohwa peale.

Ewangeliline tundis enda pea parema olevat, isa ja onu hakkasid jälle mängima ja lapsed jäid üksi teine teisega.

„Tead sa, Ewangeliline, kuidas see minule haiget

teeb, et papp enam kui kats pääwa seie ei taha jääda, ja et mina sind nii pea jälle näha ei wõi saada? Kui mina sinu juure jääksin, siis katsuksin ennast parandada, et mina Todo peale mite enam nii pahaseks ei saaks. Minu nõu ei ole mite, Todoga kurjaste ümberkäia, aga waata, minul on äffiline süda. Mina ei ole õiguse pärast ka mite sant tema wasta. Mina annan temale mõnikord ka raha ja pean teda ilusaste riides. Mina usun, et Todo käsi öiete hästi käib."

"Ütleksid sina, et sinu käsi hästi käib, kui sinul maa peal mite üht inimese hinge ei ole, kellest sa wõiksid üttelda, et ta sind armastab?"

"Mina? — ei tõeste mite."

"Sa sina oled Todo kõige oma sõpradest ära wõtnud ja nüüd ei ole enam inimese hinge, kes teda armastab; sel kombel ei wõi kellegi käsi hästi käia."

"Sa tõeste, mina ei tea nõuu, kuidas seda parandada. Temale ei wõi mina emat muretseda, mina ise ei wõi teda armastada, ja kedagit tõist ei tea mina."

"Miks pärast ei wõi sa teda armastada?"

"Todot armastada? Ei, Ewangeliline, see ei ole sinu tõsine nõuuandmine! mina woin teda kauniste sallida, aga teendrit ei armasteta."

"Mina teen seda siiski?"

"On see tõsi?"

"Eks ütle Piiblisõna, et meie kõiki inimesi peame armastama?"

"Oh, see Piibel, selle järele ei kuulata."

"Aga siiski peame!" Ewangeliline waatas õue, kaugele, ja ütles pärast: "Ommetegi armasta Todot minu pärast ja ole tema wasta hea, armas sugulane."

"Sinu pärast wõiksin mina kõiki armastada, sest sina oled see kõige armsam loom, keda mina ial olen näinud."

„See rõõmustab mind, et sina nõnda mõtled, armas Hindrik, ja ma loodan, et sa seda mite ei unusta.“

Söömatella helin tegi juttule otša peale.

8.

Ewangeliine haigus ja tema wanemad.

Kaks pääwa pärast seda lahkusid mõlemad wened, ja Ewangeliine, kes wõeraste läbi rahutumaks oli saanud, läks suure kärmusega nõbremaks. Kuu enne wõeraid oli Toom tähele pannud, et Ewangeliine käed lahjemaks, ihukarw heledamaks ja hingamine lühemaks läks, et tema, kui rohuaias ümberjooksis ja mängis, mis enne tundide kaupa sündis, nüüd pea wäsinud oli ja nõrgaks jäi. Miss Ofeelia, kes mõnda jo oli näinud, oli omast kohast jälle seda lühikest, kuiva kõha, neid sissefukfunud palgest, neid isewiisi läikivaid filmi ja haiguse punatamist Ewangeliine juures tähele pannud. St. Klari härra arwas seda aga külmetamise ehk suure kasumise wea olevat. Wenna wõeraspiu järele wast wõttis ta nõuaks, arsti tulla lasta, sellepärast et Ewangeliine ita haiglasemaks jäi, ja enam tuast wälja ei jõudnud minna.

Ena ei tahtnud koguniste haigust uskuda, sest et temal enesel noorelpoiswel kõha, õigistamine, n. n. e. tihti olla olnud; aga arst tegi ka tema filmad lahti.

Mõne nädala pärast paranes Ewangeliine kauniste ja mängis rohuaias ja tua ees.

„Mamma,“ ütles tema ühel pääwal korraga oma emale, „miks pärast ei õppeta sina oma teenijaid lugema?“

„Miskugune küsimine, laps! seda ei tee ükski.“

„Aga miks pärašt?“

„Et neile lugemine kasu ei too. Nemad ei tee sellepärast paremine tööd, kuhu tarwis nemad omme-
tegi loodud on.“

„Aga nemad peaksid sellegipärast Piiblit lugema õppima, mamma, et nemad Sumala tahtmist tundma õppiksid.“

„D, nemad võiwad seda, mis neile tarwis lähed, omale etelugeda lasta.“

„Minu aru järele, mamma, on tarwis, et Piibli raamatut igalüks ise loeb. Teda on wahel siis waja, kui kedagit seal ei ole, kes ete loeb.“

„Ewangeliine, sina oled üks imeline laps!“

„Miss Ofeelia on Topsi lugema õppetanud,“ juttustas Ewangeliine edasi.

„Ja, ning näha on, et see ühtigi ei aita; Topsi on kõige pahem loom, keda mina ial olen näinud.“

„Waata waest Mammit,“ ütles Ewangeliine; „kui wäga armastab tema Piiblit ja soowib, et ta teda lugeda mõistaks! Mis hakkab tema siis peale, kui mina mite enam temale ei tohi ete lugeda?“

Mariel oli parajaste ühe laeka kallal kraamimist ja ta wastas: „Muidugi, kui sina jälle oma terwi-
sele saad, siis on sinul pea muu asjade peale mõt-
telda, kui orjadele Piiblist nattukene lugemist õppetada. See on küll õige korrapärast ja mina olen ise seda teinud, kui mina terve olin; aga pea ei saa sinule selle tarwis aega olema, sellepärast et sina wõeras-
pidude peale pead minema ja selle tarwis ennast ehitama. Waata seie, need kallid kiwid kingin sinule, kui esimest korda palli peale lähed. Mina olen nõnda-
samuti neid esimese palli peal kannud ja, seda pean sulle ütlemä, suurt tähelepanemist ja imestelemist leidnud.“

Ewangeliine tõstis kalli kiwiehtede kasti seest ühe diamandi kaelaehete wälja. Ta silmad waatasid kallid kiwa, aga mõtted olid teisal.

„Mis osavõtmata sina oled, laps!“ ütles Marie

„Need asjad on suure rahabinna väärt?“

„Tõeste, minu isa lastis neid Prantsusemaalt tua ja nende sees on üks terve warandus.“

„Mina sooviksin, et nemad minu oleksid ja ma võiksin nendega teha, mis mina tahan,“ kostis Ewangeliiine.

„Mis sina siis nendega teeksid?“

„Mina müüksin naad ära, ostaksin selle raha eest prii Ameerikas ühe mõisa, kuhu kõik meie orjad viiksin ja võttaksin neile koolmeistrid, kes neid kirjutama ja lugema õpetaksid.“

Selle Ewangeliiine kõne üle, mis ka emale nagu üks weikene Ewangeelium oli ja seks oleks jääda võinud, hakkas viimane waljuste naerma ja ütles pilkades: „Üht kostikooli seadma! Eks sa taha neid ka klaverit mängima ja sameti peale maalima õpetada?“ —

„Mina õpetaksin neid Piiblit lugema, kirjasti kirjutama ja neid kirjasti, mis neile saadetakse, lugema,“ vastas Ewangeliiine. „Mina tean, mamma, kuidas see neile raske on, et nemad seda ei oska. Toom tunneb seda, Mammi ka ja mitmed teisjed. Mina tunnen, et see mite õige ei ole.“

„No, no, Ewangeliiine, sina oled veel laps,“ ütles Marie; „sina ei mõista veel neid asju, ja üleühtse teed sina minule niisuguste juttudega pääwalu.“

Ewangeliiine läks tasakesi ära ja nuttis. „Kui teie ei pööra ümber, ja ei saa kui lapsukesed, siis ei saa teie mite taewariiki.“ Matt. 13, 3.

Ewangeliiine terweks=saamist arwas Marie niisasti kui lapse isa tõeks minema, aga see oli üks ilmaaegne ja tühi lootus. Arst ja Miss Dfeelia tundsid seda ka ära; aga veel enam Ewangeliiine ise ja tema sõber Toom. Kõl armastas ta süda kõiki,

teda ta pidi mahajätma, aga kõige enam oma kallist isa, kellega temal ühesugune tundmine oli. Ema seisis tema südamest eemale; aga seda, mis ta temast ei mõistnud, leppitas ta selle mõttega, et ta tema ema oli, kes teda ellaste armastas. Aga üle isa ja ema armastuse käis temal Issanda Seesuse arm, teda ta oli äratunnud, ja kes tema südamele oli ilmutud. Tema kaju oli ta näinud ja oma südamesse tallele pannud. Issand Seesus oli temale üks elavaks saanud tõde. Tema armastuse sisse oli ta lapselik süda upputud niisuguse ühendamisega, et ta üttelda võis ja tohtis: „D, Doom, o isa ja ema! mina lähen tema juure ja tema koju, nende waimude juure, kes walge riietega on ehitud!“

Ewangeliine armastus nende armastawa truui teenrite wasta oli nii suur, et ta alati mõtles, mis ta nende eest võiks teha. Tema igatses täieste kõiki ja iseäranis neid, kes wiletsas orjapõlmes olid, wäljalunastada ja ärapeasta, üks igatsesine, teda tema nooruse ja nõdruse pärast tema kohta ei oleks wõinud arvata.

„Doomitaat,“ ütles tema ühel pääwal, kui ta temale Piiblist ete oli lugenud, „mina wõin sest aru saada, miks pärast Issandal Seesusel nii suur igatsesine oli, meie eest surra.“

„Mikspärast, Miss Ewangeliine?“

„Et mina ka sedasama olen tunnud.“

„Kuidas teie seda arvate, Miss Ewangeliine? Mina ei wõi teid äramõista!“

„Mina ei wõi ka seda sinule äraseletada, aga kui mina neid waseid loomast seal aurulaewa peal nägin, kui sina ja mina seie tulime, — üks oli oma emast ilma, tõine omast abikaasast, emad nutsid omad lapsed taga, oh, eks see olnud hale näha? Ka muidu olen mina mittu korda tunnud, et mina surra wõiksin, kui minu surm nende wiletsusele otja teeks. Mina

tahaksin nende eest hea meelega surma minna, Toom, kui see võimalik oleks!"

Evangeliline ütles seda tõsise meelega, ja pani omad lahjad käed Toomi kätte peale.

Toom vaatas auustamisega tema peale ja ei lausunud sõna. — Selle peale sai Evangeliline isa juure kutsutud.

Toom sai Mammiga kogu. „Mammi," ütles tema, „ei sa ühtigi aitama, et meie katsume Miss Evangelinieta seie tagasi hoida; Issanda täht on tema otša ees."

„Ja, ja," vastas Mammi, ja tõstis käed taeva poole, „mina olen seda isa üttelnud: Miss Evangeliline ei olnud ilmas see laps, et ta elusse pidi jääma — tema filmadest on isa taewane olemine wälja paistnud. Kui mittu kord olen mina seda Missistele üttelnud! Ja nüüd läheb see tõeks, meie näeme seda kõik — see armas, weike, kallid talle!"

St. Klari härra oli Evangelinieta oma juure kutsuda lastnud, et temale üht kallist kingitust näidata, mis ta temale ostanud. Kui Evangeliline tema juure astus, lõi isal iseäranis walus tundmine läbi südame; ta wõttis lapse oma rinna külge, ja unustas peaaegu seda ära, mis temal ütlemist oli.

„Armas laps," ütles tema, „sina oled wist nüüd parem, on nõnda?"

„Pappa," vastas Evangeliline imekspanemise wäärt kindla ütlemisega, „minul on sinule asju ütelda, seda mina jo ammugi tahtsin teha; mina tahan seda nüüd sinule ütelda, enne kui mina wäga nõdraks jään."

St. Klar wärises, kui Evangeliline tema sülle istus ja oma pää tema rinna najale seadis.

„Ei aita ühtegi, pappa, kui mina seda weel pikemalt eneses pean;" ja nuttes edasi rääkides ütles

ta: „aeg tuleb, kus mina sinust pean lahkuma. Mina lähen sinna, kust enam tagasi ei tule.“

St. Klari südamest käis see läbi. „D, minu armas Ewangeliine, sina oled koguwa ja õrna waimuga. Sina ei tohi ennast mite niisuguste kurwa mõtete sisse äraanda. Waata, siin selle kingituse olen mina sinule ostnud.“

„Ei papp,“ ütles tema, kui kinki tagasi andis, „ära petta iseennast. Mina ei ole mite parem, mina tean seda tõeste, ja mina saan siit lühikese aea pärast äralahkuma. Mina ei ole mite kartlik ega kurwastatud; kui see mite sinu pärast, papp, ja minu sõprade pärast ei oleks, siis oleksin mina täieste õnnelik. Minul on himu lahkuda — mina igatsen ära siit.“

„Mo armas laps, mis on sinu südant siis nõnda kurwastanud? Sinul on jo kõik, mis puudub siis weel sinu õnnele?“

„Mina tahaksin aga siiski taewas olla — ei muud kui oma sõprade pärast jääksin mina weel seie Ilma peale. Siin on palju asju, mis mind väga kurwastawad ja mis minu meelest väga jõledad on. Aga palju ennemine oleksin mina seal; ja et mina sinust pean lahkuma, ajab peaaegu minu südame lõhki.“

„Mis teeb sind siis nii kurwaks, ja misjagused asjad on siin nii jõledad sinu meelest?“

„D, asjad, mis alati sünnivad. Mina olen meie rahwa pärast väga mures, nemad armastawad mind. Ma tahan, et nemad kõik priid oleksid, papp!“

„Sina oled weel laps, Ewangeliine. Ks nende käsi käi minu juures hästi?“

„Aga, papp, mõtle ommeti, mis neist saab, kui sina sured? Meid inimesi on wähe, kui sina, papp. Dnu Albert ei ole kui sina, ja mamma ka mite.“

Mina tean, mis toledaid tükkisi inimesed teevad ja teha võivad!"

Evangelii nel tuli selle ütlemise juures hirmu-
värin peale.

"Minu laps, sina oled üleliia õrna tundmisega. Mina kahetsen seda väga, et mina neid asju sind olen kuulda lastnud."

"D, see on just, mis mind rahutumaks teeb, papp. Sina tahad, et mina millaski ei kannataks, ei valu ei tunneks ega ka tõiste kurba lugu ei kuuleks, kus tõised waesed inimese loomad kõige oma eluaea muud midagit kui suurt viletsust ja häda tunnewad. See teeb mulle südame valu. Mina pean neist asjadest teadma — minu süda peab nende pärast tundma; see on alati minu südamesse tunginud; mina olen palju selle üle järele mõttelnud. Pappa, kas ei ole kudadipidi nõuu leida, kõiki waeseid orjasi priiks teha?"

"Selle küsimise peale on väga raske vastust anda, laps; seda ei või küll salgada, et pärisorja pidamine üks nurjatu, äralõppetamise väärt asi on — palju inimest mõtleb nõnda; mina niisamuti. — Mina soovin kõigest südamest, et ühelgi maal pärisorjast ei oleks, aga mina ei tea seda, kuidas selle asjaga peale hakkata."

"Pappa, sina oled nii hea mees, oled armuline ja lahke, ja oskad nõnda ilusaste rääkida, et sina võiks kõige inimeste juure minna, ja neile nõuu anda ja neid meelitada, selle poolt õigust teha? Kui mina surnud olen, papp, siis saad sina seda minu pärast tegema. Mina teeksin ise seda, kui minul võimalik oleks."

"Kui sina surnud oled, Evangelii ne!" hüüdis St. Klar, hinge kibedusega. "D laps, ära räägi nõnda, sina oled minu kõik, mis minul maa peal on."

"Pappa, need waesed loomad armastavad oma

lapsi nõndasama, kui sina mind. Oh tee sina midagi nende abiks! Waene Mamma armastab oma lapsi, mina olen teda näinud nutma, kui tema nendest on rääkinud; Toom armastab oma lapsi, ja see on jälle asi, papp, et need asjad ühtepuhku sünnivad."

"Na, na, minu südamelaps! ära muretse nõnda väga ja ära räägi surmast; mina saan kõik tegema, mis sina soovid."

"Ja luba minule, armas isa, et sina Toomi priiks teed, kui mina —"

Kui kardaks sõna väljarääkida, ütles ta wiitlikult: — surnud olen."

"Ja, laps, mina saan kõik tegema, — kõik, mis sina minust soovid."

"Armas papp," ütles Ewangeliine, kui omad õhked paled isa pale külge oli lastnud, "kui väga soowin mina, et meie üheskoos wõiksime minna!"

"Kuhu siis?" küsis St. Klar.

"Meie kalli Õnnistegija juure; seal on ilus ja nii rahuline — seal on kõik täis armastust!"

Laps rääkis teadmata, kui ühest kohast, kus ta oles tihsti käinud.

"Eks sina taha ka minna, papp?" küsis ta edasi.

St. Klar ei jaksand ühtegi wastada, waid tõmmas lapse enam ja enam rinna külge.

"Sina saad minu juure tulema!" ütles Ewangeliine kindla lootuse healega.

"Mina tulen järele; ei mina taha sind unustada!"

Selle aea sees oli õhtu kätte tulnud. St. Klari härra ei näinud enam armsaid silmi, aga lapse healtungis tema südamesse, ning tuhanded mõtted liikusid tema rinnas. Tema kandis weikese tütre magamise lambri. Kui ta riidest lahti oli wõetud, saatis isa teenijad minema, kiigutas teda oma põlwe peal ja laulis ta magama.

9.

Evangeliline ja Topsi.

Oli ühel pühapääval pärast lõunat. Miss Dfeelia oli Toomiga, kes kutsari ametit pidas, kiriku sõitnud ja Evangeliline nendega kaasas käinud. Selle aea sees, kui Evangeliline isa kutsumise peale tema sülle istunud ja seda juttustanud, mis kirikus näha ja kuulda olnud, tõusis korraga õues suur kära.

Dfeelia taples Topsiga, et tema kirikusõidu ael Dfeelia komodist kalli kübara riide wälja oli wõtnud ja weikseks tükkideks titteriineteks katki lõikanud. Kõikide meeled olid pahased ja Miss Dfeelia ei tahtnud üleannetuma tüdrukuga enam tegemist teha.

Kui Evangeliline seda tähele pani, andis ta Topsile mõista, et ta tema järele pidi tulema. Nemad läksid weikese klaaskambri, keda St. Klari härra oma lugemise kambriks pidas.

„Mina tahaksin hea meelega teada, mis Evangeliline nõuiks wõtnud,“ ütles St. Klari; „ma tahan järele waadata.“ — Miss Dfeelia läks ühes ja mõlemad kuulafid klaasutse taga, kardinaid nattukene kõrwale liukades.

Siin istusid mõlemad lapsed wastastiku pörandale peal.

„Mis teeb sind nii kõlmatumaks, Topsi? miks sina ei katsu paremaks saada? Kas sina kedagit inimest ei armasta?“

„Mina ei mõista ühestki armastusest — mina armastan suhkrukoofisi ja nende sarnast, aga muud midagit.“

„Aga eks sa armasta oma wanemaid?“

„Minul ei ole wanemaid, kuidas teie isegi teate; mina olen seda teile jo juttustanud.“

"D, mina tean seda, aga eks ole sinul õekseid olnud — tädi, ehk —"

"Ei, kõigist neist kedagit, — mina ei ole ilmaski üht sugulast tunnud."

"Aga Toppi, kui sina jõuaks katsuda heaks saada, siis võiksid sina —"

"Ei mina või muud, kui üks Neeger olla, kui mina ka kesta kui hea oleksin; kui oleks võimalik, minu ihunahka pealt äratõmmata ja valgeks saada, siis katuksin ennast parandada."

"Aga inimesed võivad sind armastada, kui sa ka must oled; Miss Dfeelia armastaks sind, kui sa hea oleks."

Toppi naeris, kui ita, et selle läbi oma usmata meelt näidata.

"Kas sa ei mõtle nõnda?" küsis Ewangeliline.

"Ei, tema ei või mind jallida, sellepärast et mina üks Neeger olen. Tema võttaks ennemine üht konna oma kätte waele, kui mind. Ei, keegi inimene ei või Neegrifi armastada ja Neegrid ei või ka seda teha. Minul on kõik üks puhas," ütles tema sinna kõrwa ja hakkas wilistama.

"D Toppi, waene laps — mina armastan sind!" hüüdis Ewangeliline sügawa osawõtmisega, ja pani omad weiksed, lahjad, walged käed Toppi õla peale; "mina armastan sind, sellepärast et sinul wanemaid ega sõpru ei ole — et sina üks waene ärapõlatud ja piinatud laps oled olnud! Mina armastan sind ja tahan, et sina hea oleksid. Mina olen väga haige, Toppi, mina usun, et mina mite kaua ei ela, ja see waewab mind tõeste, et sina nii wallatu oled. Ma tahan, et sa katuksid, minu pärast hea olla — mina saan veel ühe lühikese aea teie juures olema!"

Musta lapse läikivad silmad täitsiwad ennast filmapisaratega, ja suured, selged tilgad helmesid pikkamisi ta palgeid mööda walge kätte peale. Ja,

sel filmapilgul tungis üks igawese walguse usu=kiire, üks säde taewalikust armastusest selle pimedaga pagana hinge sisse. Ta pani oma pää põlwele wähele ja nuttis libedaste, kus juures Ewangeliine, tema üle ennast kummardades, teda kui ingel trööstis.

„Waene Toppi,“ ütles Ewangeliine, „eks sina ei tea, et Jeesus meid kõiki armastab? — Tema on walmis sind armastama kui ka mind; Tema armastab sind nõndasama kui mina ja weel enam, sest et ta parem on. Tema saab sind aitama, heaks saada ja sa wõid wiimaks taewa saada ja inglits jääda, nõnda kui oleksid sa walge. Mõttele nüüd, Toppi, sina wõid üheks neist wagaist waimudest saada, kellest Toomitaat tihti laulab!“

Nüüd astusid St. Klari härra ja Miss Ofeelia ukse juurest ära, „see, mis meie oleme näinud ja kuulnud, tuletab elawalt minu ema meele, kes ikka ütles: Kui meie pimedatele filmawalgust tahame anda, siis peame walmis olema seda tegema, mis Kristus tegi — neid oma juure kutsuma ja neile omad käd peale panema.

Miss Ofeeliale tuli kahetsimine, et tema südames põlgamine Toppi wasta olnud, mis Ewangeliine juures, Kristuse armastuse sees, tõisiti oli; oh, see on tõsi:

„Mis mõistliku mõistus ei näinud,
On lapselik armastus teinud!“

Ewangeliine nõdrus läks aeg aegalt ikka suuremaks, ja teda oli arwa näha, sellepärast et ta woodi ehk tupa pidi jääma.

Laps ei tunnud walu, aga wäsimust, mis igapäaw nähtawalt suuremaks läks.

Saigekamber sai igapäaw Toomist ja tõistest fenaste roosi ja muu lilledega wäljaehitud.

Ühe lõuna eel, kui Ewangeliine sohwa peale oli heitnud ja Piibliraamatus luges, kuulis tema oma ema heledat healt.

„Mis oled sina teinud, sina Neeгри-koer? Mis üleannetust sina jälle wälja arwand? Sina oled roosifi wälja kistunud, eks see ole nõnda?“ — Ja Ewangeliine kuulis ühe walju löömise plaksu.

„Sumal, Missis, need on jo Miss Ewangeliinele,“ kuulis tema üht healt wastama, kes, nagu ta teadis, Topstist tuli.

„Miss Ewangeliinele! Di, ilus wabandamine! Mõtled sina, et tema sinu lilledel järele igatseb, sina kõlwatu Neegrimõsu? kasi siit minema!“

Kui Ewangeliine seda kuulis, tõusis ta filmapill ülesse ja läks ema juure.

„D emake, ära tee seda mite, mina soowin neid roosililledesti omale, anna naad minule, ma palun neid.“

„Aga Ewangeliine, sinu tuba on muidugi täis nendest?“

„Mina ei wõi neid küllalt saada,“ wastas laps. Palun, Topsti, too naad seie!“

Topsti, kes pahandud meelega pää norfus oli seisnud, tuli nüüd ligemale ja andis häbelikult lilled tema kätte.

„Üks wäga ilus kimp!“ ütles Ewangeliine, roosilillesti waadates.

Topsti rõõmustas ennast, ja Ewangeliine ütles edasi: „Siin on üks roosiklaas, tema sees ei ole minul weel mite lillesti, too minule iga pääw warskeid.“

„Sina oled imelik,“ ütles Marie. Kuidas sina tuled selle peale, seda soowida?“

„Lase hea olla, mamma, ega sinul ühtegi selle wasta ei ole, kui Topsti seda teeb, eks ole nõnda?“

„Ei wiist, armas laps, kui sina seda soowid! Topsti, sina kuulsid, mis sinu noor preilen ütles, ära unusta seda mite!“

Topsti tegi lühikese niksja ja waatas pöranda peale, ja kui tema ära läks, nägi Ewangeliine ühe filmapisara tema palet mööda maha langewat.

„Waata, mamma, ma teadfin, et waene Topsi hea meelega midagit minule teeb,” ütles Ewangeliiine oma emale.

„Selle juures eksid sina; tema teeb seda, et aga tahju mõiks teha; tema teab, et ta roosilillest noppida ei tohi, ja just sellepärast teeb tema seda — muud mõttepõhja temal ei ole. Aga kui sina tema käest heameelega roosifi tahad saada, siis ei ole minul selle wasta ka ühtegit.”

„Mamma, mina usun, et Topsi tõiseks jääb, kui muidu, tema püüab üheks heaks tiidrukaks saada.”

Marie naeris ja ütles: „See saab weel kaua aega wõtma!”

„Noh, sa tead, mamma, et seiemaale kõik waese Topsi wasta olid.”

„Aga mite selle aea sees, kus tema siin on olnud. Temale on räägitud, teda on maenitsetud ja noomitud, ning kõik on sündinud, mis wähegi võimalik olnud, aga tema on seks jäänud, mis ta enne oli ja saab ka seks jääma; sest loomast ei wõi ühtegi teha.”

„Aga mamma, see on suur wähe, kui üht nõnda kaswatakse nagu mind, sõprade ja asjade wahel, mis mind rõõmustawad ja õnnelikuks teewad, ehk jälle nõnda kui teda, senni kui tema meie juure sai.”

„Wõib olla,” wastas Marie aigutades. „Dumal kui palaw siin on.

„Aga, mamma, eks sina usu, et Topsi nõndasama üheks ingliski wõib saada, kui meie kõik, kui tema ristiniimene oleks.”

„Topsi? mis naljakas mõtte, see wõib aga ükski sinu pääst tulla.”

„Aga, mamma, eks ole Dumal nõndasama hästi tema Issa, kui meie? Eks ole Issand Jeesus ka tema Snnistegija?”

„Noh, wõib jo olla, Dumal on küll wist kõiki

loonud," ütles Marie. — „Kus on minu nuusutamise klaas?"

„Kahju — väga kahju!" ütles Ewangeliine iseeneses, ja waatas siis kauge järwe peale.

„Mis on kahju?" küsis Marie.

„See, kui keegi inglisk wõiks saada ja inglitega elada, aga alla, sügawasse alla langeb, ilma et keegi inimene teda aitab! O Sumal!"

„Meie ei wõi seda muuta; see ei aita ühtegi, kui meie ka kesta kui palju selle üle kurwastame. Mina ei tea tõeste mite, mis selle üle kurta tuleb; meie peaksiame Sumalat oma parema seisuse eest tänamaks."

„Minul on see peaaegu wõimata," ütles Ewangeliine. „See teeb mulle kurwastust. Kui mina nende waeste inimeste peale waatan, kellel ühtegi seisust ei ole."

„See on imelik asi!" wastas Marie; minu ust teeb mind igatahes tänulikuks oma parema seisuse eest."

Ewangeliine jättis juttu katki, sest tema sai aru, et ema teda ei mõistnud.

10.

R o o s i d .

Meie oleme jo nimetanud, et Ewangeliine haigetuba väga ilusaste wälja oli ehitud. Isa oli kõik lapse olemise järele ära seadnud. Kõik asjad seal sees pidid ilu ja rahu teenistuses olema. Woodikese peal rippus ingliskuju, alla langutud tiiwadega, lillepärg kätte wahel. Roosikarwa sametiga olid sohwad ja toolid üle tõmmatud. Restpalki tuba seisis väga fenaste ehitud laud; tema peal Ewangeliine Piibel, ehed ja kirjutamise nõuud, ning peale selle üks kallid waas täis lillest ja roosi-pungast. Mar-

morist tehtud ahju laudi peal seisid wäga fenad kujuk, kuidas Jeesus lapsusest oma juure lastis tulla, ja mõlemal pool olid waasid, keda Toom iga hommiku wärste roosi ja lilledega uueste täitis. Wäga ilusaste maalitud laste kujudega olid seinad wälja ehitatud ja nõnda ei näinud Ewangeliine muud, kui ilusaid lapse-elu pilti, ja astus tema ükford afna juure, siis nägid tema silmad järwe suurt hülgawat weepeeglit.

Ika arwemalt tuli Ewangeliine nähtawale. Tema pidi oma nõdruse pärast woodi jääma ehk sohwa peale pikali heitma. Tema armastus orjade wasta ei annud siiski temale rahu; ika oli temal nende hinge õnnistuse pärast tegemist, ja mida enam ta tundis oma rammu lõppewat, seda enam tõusis tema südames tuline igatsimine, neid weel ükford kõiki näha ja nendega wiimast juttu ajada. Oma wanemaib palus tema, et nemad temale luba annaksid, omad juukse lohkid äralõigata ja kõikide ees igaihele ühe lokki mälestuseks anda. Lühikese wastapidamise järele sai tema seda luba. Ewangeliine oli pikali oma woodikese peal, äralõigatud juukselohkid tema kõrwas. Tema silmanägu oli kui äraseletud. Waikne olemine oli kambrikeses. Kui orjad sisse astusid, waatasid nemad tõine tõise filmi, ohkasid ja kõigutasid pääd. Naised aga katsid filmad põlledega kinni.

Ewangeliine tõusis istukile ja waatas pikkamisi ja tõsiste nende hulka. Siis ütles tema:

„Mina olen teid kutsuda lastnud, minu armsad sõbrad; sellepärast et mina teid armastan. See armastus teie wasta sunnib mind teile midagit ütleva, mis teie mälestama jääte — mina saan teist lahutama, mõne nädala pärast ei saa teie mind mite enam nägema.“

Orjade nutmise ja leinamise pärast ei wõidud lapse ütlemist enam kuulda. Tema kannatas sellepärast mõni filmapilk ja rääkis siis edasi:

„Kui teie mind armastate, siis ei pea teie mind minu ütlemise juures segama. Kuulge, mis mina teile ütlen. Mina tahan teiega teie hinge õnnistuse pärast rääkida. Mina kardan, et mitmed teie hulgas tuimad on. Teie mõtlete aga maailma peale. Mina soovin, et teie enese meele tuletaksite seda paremat maailma, kus Issand Jeesus on. Mina lähen sinna ja teie võite ka sinna saada, tema on nõndasamuti teie kui ka minu tarwis. Kui teie sinna tahate saada, siis ei tohi teie mite tuima fergemeelelist, mõtlemata elu elada, teie peate Kristuse omaks saama, ja peate mõtlema, et teist kõigist ütsford peawad inglid saama. Kui teie ristiinimesteks tahate heita ja seda olla, siis saab teid Issand Jeesus aitama! Teie peate tema poole paluma, peate lugema.“

Laps pidas oma ütlemisses kinni, ja waatas kurewa meelega ringi, üteldes: „O Sumal! Teie ei oska lugeda. Teie waesed südamed!“ ja wautas õhkades oma silmanäu patjade sisse.

Ommetegi tõstis ta omad filmad jälle ülesse, ja läbi filmapisarate rõõmustades ütles ta: „Mina olen teie eest palunud, ja mina tean, et Issand Jeesus Kristus teid saab aitama, kui teie ka lugeda ei mõista. Ratsuge kõik nii hästi elada, kui teie võite. Paluge igapääw; paluge Issandat Jeesust, et ta teid lunastaks, laske enesele Piiblit ete lugeda, kui võimalik, ja mõttelge, et mina teid ütsford taewas näha saan.“

„Aamen!“ ütles Toom ja wanemad teenrid; nooremad nutsid.

„Teie armastate mind kõik!“

„Ja meie armastame teid! Sumal õnnistagu teid!“ wastasid kõik.

„Mina tean, et teie mind armastate, ja mina tahaksin omalt poolt teile ühe armastuse tähe anda, igaiühele ühe loffi minu juustest. Kui teie nende peale waadate, siis mõttelge, et mina teid olen ar-

mastanud ja taewa läinud, kus mina loodan teid jälle nägema."

Ei ole võimalik, seda ülesse kirjutada, mis seal tunda ja näha oli, kui need inimesed nuttes lapse juure tungisid, et wiimast armastuse märki tema käest wasta wõtta. Nemad langesid kõik põlwili maha, nutsid, tegid palwet ja andsid lapse riieteile suud.

Kui nüüd igaüks oma ande kätte oli saanud, andis Miss Dfeelia käega märku, et tuust wälja pidi minema. Kõik läksid, Loom ja Mamma jäid aga tagasi.

"Siin Loomitaat on üks ilus lof sinule," ütles Ewangeliine, "oh, see teeb mind õnnelikuks, et mina sind taewas jälle näha saan; — ja Mamma, kallid armas Mamma!" ütles ta, kui armsaste oma kättega wana hoidja kaela ümber hakkas; "mina tean, ka sina tuled sinna."

"Oh Miss Ewangeliine, ei mina wõi ilma teieta elada!" ütles see truu loom; "minul on kui kauks teiega kõik minu asi ära," ja Mamma ei wõinud enam oma filmawet tagasi hoida.

Miss Dfeelia lükkas tema ja Loomi tasailuluste tuust wälja, ja armas nüüd, et kõik ära olid; aga kui ta ennast ümberpööras, nägi tema, et weel Topsti seal oli.

"Kust sina oled tulnud?" küsis tema äkkitselt.

"Mina olen kõige selle aea siin olnud," wastas Topsti, ja pühkis filmapiisaraid filmist ära. "Oh Miss Ewangeliine, mina olen üks paha tüdruk olnud, aga eks teie taha ka minule ühe teie loffidest anda?"

"Ja, waene Topsti, wistist tahan mina. Säh — igatord kui sina neid waatab, siis mõtle selle peale, et mina sind olen armastanud ja soowinud, et sinust hea tüdruk saaks."

"O Miss Ewangeliine, mina püüan küll seks saada; aga, oh Sumal! wäga raske on, hea olla. Näitab nõnda, nagu ei oleks mina seda õppinud."

„Ole rahul, Topsti, Issand Jeesus teab seda, et see sinule raske on; tema on sinu pärast mures ja saab sind aitama, usu aga.“

Topsti peitis oma näu põlle sisse. Miss Ofeelia saatis teda tasailukeste minema. Tee peal pistis ta kalli lottikese oma põue.

Miss Ofeelia pani ukse lukku. Ta kartis haige pärast, kelle waim väga erutud oli. St. Klar oli kõige selle aea ennast wagaste kõrwal pidanud, jäi aga weel istuma. Marie läks ära.

Ewangeliine jäi waga ja rahule, kui tuikene. Ommetegi küsis isa: „Armas laps, eks sinul ei ole ka minule üht lotti anda!“

„Need on kõik sinu! sinu ja mamma; aga armsa tantale pead sa niipalju andma, kui ta tahab. Mina olen meie waese rahwale sellepärast ise annud, et kui mina surnud olen, nemad mind parem mäletawad, ja seda, mis mina neile olen üttelnud.“

Tema pidas nattukene aega wahet; siis ütles tema: „Pappa, sina oled ommetegi ristiinimene, eks ole nõnda, pappa?“

„Mitspärast küsid sa seda minust?“

„Ei mina isegi ei tea,“ wastas laps.

„Sina oled nõnda hea, ja sellepärast ei wõi mina uskuda, et asi tõisiti on?“

„Mis see tähendab, üks ristiinimene olla, Ewangeliine?“

„Kõige esmalt Jeesuse käsu järel Jumalat üle kõige asjade armastada ja siis oma ligimist kui iseennast,“ wastas laps.

„Teed sa seda?“

„Ja wistist!“

„Sina ei ole Jumalat ilmaski näinud,“ ütles St. Klar.

„See ei tee sugugi wahet,“ wastas Ewangeliine, „mina usun teda ja saan teda mõne pääwa pärast

näha." — Tema noor silmanägu hiilgas äraseletud lootuse rõõmus.

St. Klar ei üttelnud selle peale ühtegi, waid läks selle järele pea ära. Kõik oli temale imelik, mis Ewangeliine oli rääkinud. Niisugust kõnet oli ta lapse põlwe sees oma waga ema suust kuulnud, kes ka kõige wäheima inimese hinge sees Sumala kaju leidis ja auustas.

11.

S u r m.

Sest pääwast saani jäi Ewangeliine ifa enam ja enam haigemaks. Et mite parandamise lootust ei olnud, seda pidid ka armastawad südamed tunnistama. Miss Ofeelia kandis armastawa, waga südamega haige eest muret ja täitis tema kõigewähemad soowimised.

Toomitaat oli sagedaste haigekambris. Laps oli rahutu, ja sai kergitust sest, kui teda kanneti. Kõige suurem rõõm oli Toomil sest, kui tema weikest haiget patjade sees oma tugewa kätte peal ühest tuast tõise wõis kanda, ning kui wärste hommingune järwe-tuul lehtis — laps oli enne lõunat ifa nattukene parem — siis kandis tema teda rohuaeda, ilusa orangsi puude alla, tuttawa muru-istmete peale, ja laulis endiseid armsaid laulusi.

Isa tegi tihti sedasama, aga et tema kergeste ärawäsis, ütles Ewangeliine temale:

"Oh, pappa, luba et Toom mind kannab; see hea wanakene teeb seda hea meelega; nõnda kui sina tead, ei wõi tema minule enam muud rõõmu teha."

"Seda tahan ka mina," wastas isa.

"No, pappa, sina teed muidugi mulle palju, ja oled minule kõik; sina loed minule ete ja walwad bööd läbi minu juures. Toom aga soowib mulle

ete lauldes ka rõõmu teha, ja mina tean, et tema kandmine kergem on, kui sinul. Tema on tugev."

Soovimine, midagit haige rõõmuks teha, ei olnud üksi Toomi juures. Kõik teenijad majas igatsesid sedasama teha ja näitasid head tahtmist, kus võimalik oli.

Kõige enam igatses Mammi armastatu süda armsa lapse juure, aga ta ei leidnud vööd ega pääva aéal mahti see tarwis, sellepärast et Marie teda alati oma ümber toimetada laskis.

Viimane teereis kallil weiskel hingel oli lahke ja rahuline, nõnda, et koguniste ei võinud uskuda, et lahkumine nii ligi oli.

Ei tema tunnud mingisugust valu. Tema rahust ja rõõmust sai igaüks osa, kes tema ligi astus. — Nõnda tundis isa üht arvamata rahu omas südames.

Evangeliline etetundmisi ja mõtteid tundis kõige enam tema truu Toom. Meid ta ütles temale, sest et isat arwas kurvastama, kui kõik temale oleks teada annud.

Toom ei tahtnud enam viimaks omas kambri magada, waid jäi vöses etetupa, et kutsumise peale walmis oleks, haigetupa astuda.

"Toomitaat, mikspärast hakkad sina mööda seina-äärest magama, kui mõni koer?" küsis teda Miis Dfeelia; "mina arwan, sina armastad korralist olemist, nagu see ristiinimese kohus on?"

"Mina teen seda ka, Miis Dfeelia," ütles Toom salajal wiisil; "mina teen seda — aga nüüd —"

"Koh mis siis nüüd?"

"Meie ei tohi waljuste sest rääkida, St. Alari härra ei taha sest midagit teada; aga, Miis Dfeelia, teie teate, et kedagit seal peab olema, kes peigmeest vootab."

"Kuidas sina seda arwad, Toom?"

„Teie teate, kuidas kirjutud on: Aga sest võise kuuldi healt: Waata peigmees tuleb! — See on, Miss Dfeelia, mis mina võisedes ootan; mina ei võiks seesuguses kohas magada, kus ma seda ei kuule.“

„Ei, Toomitaat, sina pead omale tõised mõtted võtma!“ —

„Miss Ewangeliine kinnitas minule, et Issand omad käsud tema südame sisse saata; mina pean seal olema, Miss Dfeelia, sest kui see laps taewa läheb, siis saab üks laiali lahti olema, nõnda et meie kõik seda auu näha võime, Miss Dfeelia!“

„Kas on Miss Ewangeliine üttelnud, et tema terwis täna waesem, kui muidu?“

„Ei, aga tema on minule täna wara üttelnud, et Issanda au ligemale tulemas on. — Meid on, kes selle lapsele seda ütlemad, Miss Dfeelia, need on inglid — „see on see pasunahéal enne pääwa-tõusu?“

See juttustamine Miss Dfeelial Toomiga sündis õhtu kella 10 ja 11 wahel, kus Dfeelia pärast seda, kui kõik võrahu ja walwamise tarwis ära oli seadnud ja toimetanud, meie Toomi eestuas põranda peal pikkali maas leidis olevat.

Miss Dfeeliat oli see juttustamine väga ilmra-hutaks teinud. Ewangeliine oli pärast lõunat oma woodikese peal istudes iseäranis rahul ja rõõmuline olnud, oma mängu ja ehter asjad läbiwaadanud ja korda seadnud ning seal juues neid sõprasi nimetanud, kellele asjad pidiid saama; tema ei olnud mitmel nädalal nõnda elaw. Tema isa, kes õhtu tema juure oli tulnud, leidis teda terasema olevat, ja loo-tis paranemist. Rõõmsast soowis ta temale suuand-misega head võrahu ja ütles Miss Dfeeliale: „Meie saame wist selle lapse enesele pidama; tema on täna palju parem.“

Alga kest' öö aeal — selle iseäranis salajal tunnil — tuli rahu-ingel.

Miss Ofeelia pani tulijat tähele, läks tuast läbi ja kopputas St. Klari ukse peale, kelle aea sees Toom, kes eestuas walmas, ka sisse astus.

„Sugulane,“ ütles Miss Ofeelia, mina soowin, et sina tuleksid.“

Need sõnad langesid St. Klari südamesse, kui mullapangad puusärgi peale. Ta tõusis filmapiisk ülesse, ruttas kambri ja kumardas Ewangeliine üle, kes weel magas. St. Klar ei jaksand rääkida, tema nägi selgeste, et laps mite enam seesama ei olnud.

Laps magas pühas wagaduses ta ees; näitas, kui oleks üks püha waimude wari ennast tema filmanäu peale heitnud.

Ema tuli ka ruttades ja hüüdis: „Mis siin on? mis siin sünnib?“

„Tasa!“ ütles St. Klar, rõhutatud healega: „tema sureb!“

Mammi kuulis neid sõnu ja ruttas tõisi teenijaid äratama. Pea oli kõik maja — täis rahwast erkwal — tulest nähti liikumat ja astumisi oli kuulda; kõik tungisid etetupa, ning filmaweega fastetud kurwad näud waatasid läbi klaas ukse; aga St. Klar ei näinud ega kuulnud ühtegi; tema waatas aga waimude warju weikse magaja filmanäu peal.

„D, kui ta ärkaks, kui ta weel kord rääkida wõtaks!“ hüüdis tema ja kumardas ennast lapse kõrwa juure, tasakese ütteldes:

„Armas Ewangeliine!“

Laps lõi omad suured sinised filmad lahti ja lahke naeratamine näitas ennast ta pale peal; ta kat-
sus pääd tõsta ja rääkida.

„Kas sa mind tunnend weel, Ewangeliine?“

„Armas papp!“ ütles laps, wiimast rammu toku wõttes ja isa kaela ümber kinni hakkates, aga

filmapilgul langes ta jälle aseme peale tagasi. Kui St. Klar ennast tagasi tõmbas, nägi ta surmavalu võitlemist filmanäu üle minemat; laps ei jõudnud enam hingata ja tõmmutas weifseid käsi.

„Oh Jumal, see on raske!“ ütles tema täis valu ennast äravõbrates, ning ilma et ta teadis, mis ta tegi, pigistas ta Toomikät: „O Toom, see tappab mo!“

Toom võttis härra käe oma kätte wahelt ja tema must silmaweesi lastetud nagu waatas ülesse, sinna, kust tema oli õppind abi otsima.

„Palu Jumalat, et see pea lõppeks,“ ütles St. Klar, „see ajab minu südame lõhki!“

„Oh Issand tänatud, juba mööda, — jo mööda, minu armas härra!“ ütles Toom. „Vaadake teda!“

Wäsimuses ja raskest hingetõmbamisest oli laps patjade peale nõrkenud, suured filmad waatasid ühtepidi ülesse. Oh, mis ütlesid need filmad, kes nii tihti taewa ilust olid rääkinud? Maailm ja üürikene valu olid ärawõidetud, ja see äraseletud nagu ei sallind enam enese peal filmapisaraid, waid rõõmuwaatamist. Kõik tungisid suure tasausega tema ümber.

„Ewangeliine!“ ütles St. Klar ellaste.

Tema ei kuulnud enam.

„Oh, Ewangeliine, ütle meile, mis sa näed? — mis seal on?“ küsis isa.

Üks ütlemata hiilgaw õnnistuse rõõm lahutas ennast üle tema filmanäu laiati ja ta ütles rängaks läinud keelega:

„O — armastus! — rõõm! — rahu!“ ohkas weel kord sügawaste ja läks igawese elu sisse.

„Jumalaga, armastud laps!“

Laps, mine sa
Nüüd rõõmuga,
Sind kutsub Jeesus ise;
Seal taewalise armuga,
Sind saadab rahu sisse.

Seal leiad sa,
Et lõpmata,
See taewaline rahu!
Seal walu, haigus tundmata,
Ei mured sinna mahu.

Seal ootad ka
So sõpru sa,
Kes seie maha jäänud.
Ka nemad sinna tulewad,
Kui siin lord wõitu saanud.

12.

Osawõtmine ja mattused.

Evangeliiine kambrikeses said kõik asjad walge riidetega ülekaetud, akna luugid finni pandud, wõõdikene, kus peal Evangeliiine keha walges riides puhkas, kardinatega ümberpandud, ning kamber ja furnu rooside ja muu lilledega wäljaehitud.

Kõik tarwilised toimetamised juhatas Miss Dfeelia, sest St. Klari härra oli sügawa kurbtuse ja leinamise sisse langenud, nõnda et temal ühegi muu asja tarwis mõtteid ega aru ei olnud, ehk ta tõiste juhtumiste aeal muidu küll wäga osaw oli, toimetamisi juhatama.

Kui Topfi omad lillekesed furnu jalge otsa sai pannud, langes ta korraga suure kurbtuse kühjamisega furnu aseme kõrwa maha, nuttis kibedaste nõnda suure healega, et Miss Dfeelia ruttas teda ülesse tõstma ja trööstima, aga ilmaasjata.

"Oh, Miss Evangeliiine, Miss Evangeliiine! ma tahaksin, ma oleksin furnud! jah, ma tahan seda!" kisendas Topfi ika edasi. Selle kisa sees awaldas ennast walus ja ilma lootuseta olemine, nõnda, et ka St. Klari silmawee hallikad lahti läksid, mis seie maale kuiwad olid olnud.

„Tõuse ülesse, laps,“ ütles Miss Dfeelia, „ära nutta nõnda! Miss Ewangeliline on taewa läinud; ära nutta mite nõnda!“

„Aga mina ei wõi teda mite näha!“ hüüdis Topfi, „mina ei saa teda ilmaski jälle nägema!“ ja nuttis libedaste edasi.

Kõik seisid filmapiil wait.

„Tema ütles minule, et ta mind armastab,“ hüüdis Topfi; „tema on minule seda üttelnud, oh Sumal, tema ütles seda minule! Müüid ei ole minul enam kedagit, kes mind armastab!“

„See on, kahju üttelda! küll tõsi,“ ütles St. Klari härra; „aga ma palun,“ nimetas ta Miss Dfeeliale sinna kõrwa, „katsuge, kas saate seda waest looma trööstida.“

„Mina tahaksin, et mina ilmaski ei oleks sündinud!“ hüüdis Topfi jälle; „ei taha mina, et ma sündinud oleksin, sest mina ei mõista, mis kasu sest on!“

Miss Dfeelia tõstis teda ellaste, ja wiis ta kambri wälja; aga seal juures hakkasid ka tema filmapiisarad jooksuma.

„Topfi, sina waene laps!“ ütles tema, kui ta teda oma kambri oli talutanud, „ära arwa, et kõik kadund on; mina wõin sind armastada, ehk mina küll selle ingli sarnane ei ole. Mina loodan, et ma tema käest midagit Kristuse armastusest olen õppinud. Mina wõin sind armastada, mina teen seda ja tahan katsuda, kas mina sind ei wõi aidata, üheks armsaks Sumala kartlikuks tüdrukuks saada.“

Miss Dfeelia heale mõnu ütles enam, kui ta sõnad, ja weel enam tunnistasid tema tõemeeliselised filmapiisarad, mis üle tema palge jooksid. Sest filma pilgust oli temal meelewalda waese lapse südame üle, mis enam ei wähenend. Armastus sünnitab wasta-armastamist.

„Oh, minu Ewangeliine, kelle lühikene tegemine siin maa peal nõnda palju head on saatnud,“ mõtles St. Klari, „mis vastamist saab minul ükskord olema minu pikka eluaega eest?“

Ewangeliine maeti aida, sinna kohta murumätta istme juure, kus Toomiga nii mittukord juttu oli ajanud, laulnud ja lugenud.

Kõik majaorjad, ja palju võeraid ligidalt ja kaugelt saatsid jala ja hobustega weikest puusärki, ning filmapisaraid jooksis palju, seda armastud last taga leinades. St. Klari härra waatas üksisilmi hauda, aga ta ei näinud ega pannud õieti tähele, kuidas weike puusärk alla lasti ja kuulis arusaamata neid sõnu: Joaneses, 11, 25:

„Mina olen üleästõusmine ja elu; kes minu sisse usub, see peab elama, ehk tema küll sureb!“

Kui muld hauda oli wisatud ja pealt kuhja aetud, ei tahtnud ta uskuda, et see tema Ewangeliine oli, seda tema filmade eest mulla kattega kinni varjati. Oh, see tema jo ka ei olnud, waid aga kadum mul-lane maja sest hiilgawast, surematast olemisest, kelle sees tema ükskord Issanda pääwal saab ülesse tõusma.

Ema oli kodus hirmsa kurbduse walu sees oma aseme peal maas.

13.

St. Klari härra ja Toom.

Mõne aea pärast sõitis St. Klari härra oma perega jälle talweforteriisje Nju=Drliänsi tagasi. Tema süda mõtles ikka Ewangeliine peale, ilma et tema seda palju tõistele ilmutas. Südant tunneb see Üks, kes seda walu võib wähenhada. -- Nju=Drliänsis

püüdis St. Klar oma meelt lahutada, aga ei see tahtnud forda minna. —

Toom pani oma härrat waguste tähele, ta tegi temaga nõnda palju kui võimalik tegemist. Nõnda astus tema ükskord hiljulesti lugemise tuppa, kuhu St. Klari härra mõne tunni eest oli läinud.

Seal oli härra tua tagaotsas filmili sohwa peal ja Ewangeliline Piibel nattuke maad tema ees lahti.

Toom astus ligemale ja jäi sohwa ete seisma; tema wiivitas, ja kui ta weel seisis, tõstis St. Klar pääd ja waatas ülesse — (Toomi filmis paistis kurbwastus ja südame walu). St. Klar pani omad käed truui südamega Toomi kätte peale ja heitis siis ka oma otšaefise nende peale.

„Dh Toom, minu wanake, terve maailm on minule tühi, kui munakoor.

„Mina tean seda, Master, mina tean seda; — aga kui inimene ülesse waadata wõiks — sinna ülesse, kus meie kallid Miss Ewangeliline on! — ülesse armsa Issanda Jeesuse poole!“ —

„Dh, Toom, mina waatan ülesse, aga see kurb lugu on seal juures, et mina ühtegi ei näe, kui mina seda teen. Mina tahaksin, et mina seda wõiksin!“

Toom ohkas sügawaste.

„See näitab aga lastele ja sinufugu waeste inimestele antud olemat, mis meie mite näha ei wõi. Ütle, kuidas see tuleb?“

Toom ütles iseeneses need sõnad Matt. 11, 25. „Mina kiidan sind, Isa, taewa ja maa Issand, et sina seda tarkade ja mõistlikkude eest oled ärapeitnud, ja oled seda wäetimatele teada annud.“

„Toom,“ ütles St. Klar, „mina ei wõi mite uskuda — mina ei usu mite — mina tahaksin Piibli sõna uskuda ja ei wõi seda mite; kassipidi mõtlemine waewab mind wäga!“

„Armas Master, paluge Issandat selle mehega Ewangeeliumis: „Issand, mina usun! aita minu uskumata meelt!“

Selle peale ilmutas St. Klar oma kahtlaid mõtteid: „Kas on armastus ja usk tõeste üks olu asi, või on see kõik selle weikese loomaga kadunud? Kas ei ole Ewangeliumet enam olemas? — üht taewast? — üht Kristust? — ega midagit? —

„Oh, armas Master, kõik see on olemas — mina tean seda, see on minul tõeste teada,“ vastas Toom, põlwili maha langedes. „Ma palun, armas Master, uskuge seda.“

„Kust sina seda tead, et üks Kristus on, Toom? — sina ei ole seda Issandat ommetegi näinud?“

„Mina olen teda omas waimus tunnud; mina tunnen tema ligiolemist selsamal filmapilgul, oh Master! Kui mind minu naese ja laste juurest äramüüdi, siis oleks minu süda peaaegu äralõhkenud; ja siis oli minul, kui ei oleks minul enam midagit olema, ja siis seisis Issand minu poolt ja ütles: ole ilma kartuseta, Toom! — ja tema tõi walgust ja rõõmu minu waese hingele — tema tegi kõik täis rahu, ja mina olen nii õnnelik ja armastan kõiki, ja tunnen ennast walmis Issandale olewat tema tahtmiste sündida lasta ja seal seista, kuhu Issand mind seisma paneb. Mina tean, et see minust tulla ei või, sest mina olen üks waene, kõlwatu loom. See tuleb Issandast, seda tean mina tõeste, ja et tema walmis on, ka armast Mastrit aidata!“

Suure filmawee walamisega oli Toom seda üttelnud, kus juures heal temal lõppemas oli. St. Klar toetas oma pää Toomi õla peale ja wajutas tema kõwa, truui, musta kät.

„Toom, sina armastad mind!“ ütles tema.

„Mina olen walmis, oma elu täna jätma, kui Master seeläbi usklikuks saaks.“

„Waene rumal inimene!“ ütles St. Klar, püsti tõustes, „mina ei ole ühe niisuguse hea ja truui südamega armastust mite teeninud!“

„Oh Master, Master, veel on üks teine, kui mina, kes teid armastab! — Issand Jeesus armastab teid!“

„Kuidas võid sina seda teada?“ küsis St. Klar.

„Mina tunnen seda omas hinges. O, Master, Kristust armastada on parem, kui kõik teadmised.“

„Oh võiksin mina uskuda,“ ütles St. Klar, enast kõrwale pöörates, „võiksin mina paluda, nõnda kui mina seda poisileal tegin! võiksin mina uskuda, nõnda kui minu ema ja minu Ewangeliine!“

Toom kiitis ika veel edasi seda ärarääkimata Issanda armastust inimese loomade wasta ja lõpetas nende sõnadega: „O Master, Miss Ewangeliine on minule seda nõnda kenaste etelugenud. Sest aegast ja aegast, kui tema surnud on, kuulen mina seda wähe. Mina sooviksin, Master oleks nõnda hea, ja loeks seda.“

See päätlük oli üksteistkümmes Joannese Ewangeliiumis — Laatsaruse surmastäratamise lugu.

St. Klar luges seda kohta ete, pidi aga südameliigutamise pärast tihti kinni pidama. Toom oli põlwili, käed ristis, tema ees.

„Kas see on sinule kõik kui tõeste süündinud asi?“ küsis St. Klar.

„Mina woin seda vieti näha, Master,“ wastas Toom.

„Oh, ma tahaksin, minul oleksid sinu filmad!“

„Sumal teab seda, mina tahan ka, et Mastril neid oleks!“

„Alga, Toom, minu lugu on kui mitme tõistega, mina tean liiga palju Piibli sõna uskumise tarwis.“

„Oh Master,“ wastas Toom, kus juures tema palumise wiisi käed ülesse tõstis.

„Aga kas sa ei tagane siis usust ära, kui need, kes enam teadwad kui sina, mite Jumala sõna ei usu?“

„Kuidas võiksin mina seda, Master? Eks teie ei ole lugenud, et tema wäetimatele ilmutab, mis tema mõistlikku ja tarkadele warjule paneb? — Aga Master ei ole seda tõeste täies tões rääkinud!“ arwas Toom mures.

„Ei, Toom, seda ei ole mina mite teinud. Mina ei ole mite usmata, mina arwan, et uskumise tarwis põhja on, aga siiski ei tee mina seda. See on üks wäga sant õppind amet, mis mina omale olen wõtnud, Toom.“

„Kui aga Master paluda tahaks!“

„Kuis sa seda tead, et mina seda ei tee?“

„Teeb Master seda?“

„Mina teeksin seda, Toom, kui kedagit minu palwe juures oleks, aga kui mina seda üksiolles teen, siis on see minu meelest, kui räägiksin mina tuule lätte. Aga tule, Toom, tee sina üksford palwet ja näita minule, kuidas seda peab tegema.“

Toomi süda oli täis, tema puistas teda palwes wälja, ja tema teadis, et üks teda kuuleb, olgu ta juures ehk olemata. St. Klar tundis ennast tema usu ja tundmise woolega selle taewa wärawate juure tõmmatud, teda ta omas waimus tunnud, ja temal oli, kui oleks Ewangeliine temale kõik ligemale toonud.

„Mina tänan sind, minu wanake,“ ütles St. Klar, kui Toom palwest oli ülesse tõusnud.

Toom läks sõna lausumata tuast wälja.

Mõne aea pärast oli St. Klari härra mõnes tükkis tõine inimene: tema luges suure hoolega ja tähelepanemisega Ewangeliine Piiblit; tema mõtles rahulise olemisega ja sügawamalt oma orjade seisuse üle järele; tema sai oma wana ja nüüdsse elu üle rahutumaks, ja hakkas asja Toomi priiks-lasstmise

tarwis seaduse järele toimetama. Toom jäi temale aeg aealt ika armsamaks. Tema pidas teda alati oma ligi ja ümber, sest ükski asi ei tuletand temale Ewangeliiinet nõnda meele, kui Toom. Mida vähem muidu St. Klar tõistega rääkis, seda enam Toomiga, nõnda et tema healega mõtles. Aga ka Toom oli elu ja surmaga oma herra poolt.

Mõne aea pärast oli St. Klari herra Toomi priiislastmise pärast kõik paberid kohtusse sisse annud, ja ütles siis Toomile: „Nüüd, Toom, tahan mina sind priiks meheks teha; seada oma kasti korda ja tee ennast Kentõlki reisi tarwis walmis!“

„Sumal olgu kiidetud!“ hüüdis Toom ja tõstis omad käed taewa poole ülesse. —

St. Klari harrat pahandas Toomi rõõm omme-tegi; temal ei olnud mite õige meele järele, et Toom nõnda walmis oli, teda maha jätma.

„Ega sinul siin mite paha ei olnud, Toom, et sul nõnda asja oleks, ennast minemise pärast nii väga rõõmustada!“ ütles St. Klar.

„Ei, ei, Master — see ta ei ole mite! — et mina priiks meheks saan, see on, mis üle mina ennast rõõmustan.“

„Di, Toom, kas sa ei mõtle, et sul omast kohast nüüd parem on, kui siis, kui sina prii oleksid?“

„Ei, tõeste mite,“ wastas Toom; „ei, tõeste mite!“

„Sina ei saaks oma tööwaewaga ommeti niisuguseid riideid, ega niisugust söömist ja head elu!“

„Seda tean mina kõik. Master on minu wasta hea olnud; aga mina tahan siiski ennemine waewaseid riide idkanda, waesemas majas elada, kõik waesemalt, kui see aga minu oma on; need on minul kallimad, kui kõik see parem, mis mina tõiste käest saan. Mina arwan, et see üks looduslik asi on, Master.“

„Seda usun mina küll, Toom, ja paari kuu pärast

wõid sina jo äraminna ja mind mahajätta," ütles tema launis tusa meelega sinna juure; „ja ükski inimene ei wõi seda imeks panna, et sina seda teed," naljatas ta sinna kõrwa, ja hakkas mööda tuba edasi tagasi läima.

„Mina ei tee seda mite, nii kaua kui Master häda sees on; mina saan Mastrri juure jääma, nii kaua kui temal mind tarwis on, ja mina temale tahts wõin olla.“

„Mite, nii kaua kui mina hädas olen, Toom?“ küsis St. Klar, raske südamega aknast wälja waadates, „ja millal saab minu häda mööda olema?“

„Kui Master üks Jeesuse jünger saab olema!“

„Ja sina tahad minu juure jääda, kunni see pääw tuleb?“ küsis St. Klar pool naeru näul. Oh, Toom (St. Klari herra pani käe Toomi õla peale), „sina hea, truu hing, mina ei taha sind küll sinna pääwani kinni pidada. Mine koju naise ja laste juure ja wii terwist kõigile minu poolt.“

„Minul on see ust, et see pääw saab tulema," ütles Toom tõsise meele ja silmaweega; „Issandal on tööd Mastrile!“

„Tööd?“ arwas St. Klar. „Nüüd, Toom, anna mulle teada oma aru selle töö pärast; las mind kuulda!“

„Sse minugi waesel mehel on tööd Issandast ja Mastril on palju tarkust, rikkust ja sõpru — kui palju enam wõite teie Issandale tööd teha!“

„Toom, sina näitad mõtlema, et Issand enesele palju teha tarwitab," ütles St. Klar naeratades.

„Meie teeme Issandale, kui meie midagit tema loomadele teme!“

See juttustamine jäi wõeraste tulemise läbi pooleli.

Miss Dfeelia oli Ewangeliine surma läbi tasasemaks, lahkemaks, rahulisemaks ja waitsemaks jäänud. Tema oli südame armastusega Toppi poole ennast heitnud, ei häbenenud tema ligiolemist, ja nägi selle

orja sees suremata hinge, teda Jumal tema hooletaks annud, et teda õnnistuse ja mõistuse tee peale wiia. Dfeelia ei lastnud õppetusest puudust olla, ja kõige enamiste sai Jumala sõna loetud ja seletud. Toppi ei saanud küll kogu üheks pühaks lapseks, aga Ewangeliine elu ja surm olid teda tõise olemise sisse saatnud. St. Klar oli rõõmuks seda uuendamist ka tähele pannud, ja Miss Dfeelia soovis kõwaste, et Toppi temale pidi kingitama.

See sündis, ja ka Mariest sai kingituse kiri kin- nituseks alla kirjutud.

Ewangeliine surma järele oli Miss Dfeelia ennast Mariest eemale hoidnud. — Wäga palju ei olnud ema Ewangeliinega tegemist teinud, et ta ennast ika wäga õnnetuma arwas olema. Meie teame jo, kui palju temal Ewangeliine olemise pärast laituft oli, kui wähe laps tema meelt mööda oli, ja kui wähe ta teda mõistis. Siis kui Ewangeliine surnud oli, tundis ta wast seda kahju. Niisugused inimesed, kui Marie, mõistawad siis wast ühest asjast lugu pidada, kui ta nende käest kadunud on. Orjadele oli Ewangeliine ika eestseisja olnud, ja niikaua kui ta elus oli, ei julgenud Marie oma teenijatele palju waewa teha. Müüd, pärast lapse surma, ei olnud enam hoolimist ja Marie piinamise himu ilmus täieste awalikuks. Kõige enam pidi waene, wana Mammi selle al kannatama, kes surnu järele leinamise läbi ka tuhnimaks ja illemaks oli jäänud. Tema peale käis Marie wiha kõige rohkem, ja ühtepuhku sadasid sõimunimed tema kaela.

Miss Dfeelia, et ta kõik tähele pani, mõtles koh- kumiseega selle peale, mis lugu siis waeste orjadele pidi saama, kui St. Klari härra juhtuks surema. Et siis muud kedagit, kui koledat waewamist loota ei olnud, palus ta oma sugulast südamest, teenijate pärast ühe niisuguse juhtumise tarwis muret pidada,

ning St. Klari härra, kes isegi selle peale oli mõtelnud, lubas seda pea teha.

Ühel ilusal, soojal õhtul leiab tema oma Toomi Piibli raamatu juures truuste lugemast, kus juures tema oma näppu iga sõna al pidas, keda tema suure tõsidusega tasase healega luges.

St. Klari härra istus, nõnda kuidas seda Ewangelii enne oli teinud, Toomi kõrva ja ütles: „Toom, kas pean mina sinule ete lugema?“

Tänulikult vastas Toom: „Kui Master nõnda hea tahab olla? Master teeb seda ika selgemine.“

St. Klar võttis Piibli raamatu, waatas loetud kohta ja hakkas seda salmi lugema, keda Toom oma küülnega oli märkinud; sõnad olid Matt. 25, 31—46.

„Aga kui inimese Poeg tuleb oma auu sees, ja kõik pühad inglid temaga, siis istub tema oma auu-järje peal. Ja siis peab kõik rahwast tema ete kogutama, ja tema lahutab neid ühest ära, nõnda kui karjane lambaid äralahutab sikkudest.“

St. Klar luges elawa healega nii kaugele edasi, kus need wiimsed sõnad tulid:

„Siis võttab tema ka bölda neile, kes pahemal käel on: minge ära minust, teie äraneeatud, igawesse tulesse, mis walmistud on kuradile ja tema inglitele. Sest mul on nälga olnud, ja teie ei ole mulle süia annud; mul on janu olnud, ja teie ei ole mind jootnud; mina olen wõeras olnud ja teie ei ole mind mite koristanud; mina olen alasti olnud, ja teie ei ole mind katnud; mina olen haige ja wang olnud, ja teie ei ole tulnud mind katsuma. — Siis mõtavad ka needsamad temale bölda: Issand, millal oleme meie näinud nälga ehk janu sul olemat, ehk sind wõera, ehk alasti, ehk haige, ehk wangis olemat, ja ei ole sind teeninud? — Siis võttab tema neile wastada ja bölda: Lõest mina ütlen teile: mis teie

ial ei ole teinud ühele nendefinaste vähemate seast, seda ei ole teie minule teinud."

St. Klar näitas wiimastest kirjakohast pörutud olevat, sest ta luges teda tõist korda — tõine kord pikamisi, kus juures ta iga sõna juures järele mõtles.

"Loom," ütles ta wiimaks, "need rahwas, seda siin nii waljuste rawitsetakse, ei näita muud teinud olevat, kui seda, mis mina olen teinud — nemad näitawad head, auusat elu pidanud ja enesele miljalgi waewaks wõtnud olevat, järele kuulata, kui palju nende wendadest näljas, janus, haiguses ehk wangis olnud."

Loom ei wastanud ühtegi.

St. Klar tõusis ülesse, käis mõttes edasi tagasi, ja unustas omas mõtlemises ära, et teda theeweelauale oli kutsutud. Loom pidi tõist korda seda temale meele tuletama.

Sest Jumala sõna on elaw, ja wägew ja terawam, kui kaheterane mõõk, ja tungib läbi, senni kui ta lõhub hinge ja waimu, ka liikmete sooned ja üdi, ning on mõttele ja südame nõuude äramõistja." Ebreä. 4, 12.

14.

R o j u m i n e k .

St. Klari härra oli theeweelaua juures tähele panemata ja mõttele sees. — Raualt ära läks tema Miss Dfeeliaga elutupa tagasi; Marie heitis oma aseme peale.

Miss Dfeelia kudus sukka, kus St. Klari härra klaveri juure mängima istus. Tema alustas üht haledat, taset mängulugu, jäi mõttele uinumise sisse ja näitas mängimises iseenesega juttu ajama.

Nattutuse aea pärast tõi tema ühe wana noobi-

raamatu wälja, waatas läbi ja leidis sealt seest ühe õnast emast tehtud ja nootidesse kirjutud laulu. „See on minule,“ ütles tema, kui laulu läbi sai mänginud, „kui kuuleksin mina seda laulu waga emast laulwat!“

Oh, need olid healed ühest armu järele otsiwast ja õhkawast hingest! St. Klar mängis laulu weel ükskord niisuguse tundmisega, ja laulis sinna juure niisuguse wäe ja siis jälle niisuguse igatsemisega, et Toom, kes õues kuulas, ja Dfeelia tuas, omas olemises kõikusid ja wärisesid, pealegi nende sõnade juures:

„Kes sa taewast maha tulnud,
Minu eest siin libas olnud,
Aita mind sa kallid trööstja!

Ea mo järel igatsenud,
Kes sa ristis mo eest poonud,
Jeesus, las' mind armu leida!“

St. Klari härja arwas ema healt oma heale kõrwas kuulwat. Kui ta sai lõppetanud, istus tema, käsi otsaesise alla toetud, mõni filmapill paigal ja hakkas siis mööda tuba edasi tagasi käima. Tema silmanägu oli kurwa mõttele kattega kaetud.

„Mina ei tea mite,“ ütles tema, „kuidas tänane õhtu kõik minu õnnist ema meele tuletab; minul on üks iseäraline tundmine, nagu oleks tema minu ligidal. Mina mõtlen ühtepuhku asjade peale, mis tema minule on ühtelnud. See on imelik, aga siiski tõsi!“

St. Klar käis weel edasi ja tagasi, ja ütles siis: „Mina tahan weel filmapilguks alla uulitsa peale minna ja järele kuulata, mis seal uudist on.“

Tema wõttis kübara ja läks majast wälja. Toom läks tema järele senni kui õue wärawast saadil ja küsis seal, kas ta temaga kaasa pidi tulema.

„Ei, minu wanake, mina saan jälle tunni pärast tagasi olema.“

Toom istus puude warju maha. Oli üks

fena, kuivalge õhtu; tema waatas purtskaja kaewu wee tõusmist ja langemist, ja kuulas wee wulifemist. Tema mõtles kojupoole, ja kuidas tööd tahtis teha, oma naise ja laste priiksostmise tarwis. Tema katsus oma käewarsti, kas weel selle tarwis küllalt tugewad oleksid ja hõiskas rõõmu pärast, et need wähe aea pärast tema omad pidid olema. Siis läksid mõtted temale Ewangeliiine peale, keda nüüd inglite hulgas teadis olewat. Tema uinus nõnda oma mõttele sisse, et temal näitas, kui näeks ta üht hiilgawat nagu kaewu wee wahus tema poole naeratawat. Wiimaks jäi tema tukkuma, sai aga warsti suurest müdinast ja meeste healest, mis ukse taga kuulda oli, üles äratud.

Tema ruttas uft lahti tegema. Oh, mis nägi tema seal? Mittu meest kandsid üht mantli sisse mäsitud koha akna luugi peal sisse. Kui tulewalgus toodud koha silmnäu peale langes, karjatas Toom meeleäraheitmise ja ehmatuse healega nõnda waljuste, et see kisa kõigest majast läbi kõlas. — Mehed läksid lahtisest elutua uksest sisse, kus Miss Dfeelia weel sukka kudus.

St. Klar oli kohwimajasse läinud, õhtuzeitungit lugema. Selle aea sees, kui tema luges, tõusis sessamas tuas riid kahe pooljoonud meeste wahel. St. Klari härra katsus mõne tõisega riidu lahutada, aga seal juures sai tema nuaga, keda tema ühe käest püüdis ärawõtta, ühe surmahaawa külje sisse.

Kõik maja oli täis kisa ja nuttuhulgumist; teenijad iskusid, kui pääst ära, oma juukseid wälja, wiskasid ennast pikkali põrandale ja jooksid meeleäraheitmisega ümber. Üksi Toom ja Miss Dfeelia jäid mõistuse juure, sest Marie oli langes krampides maas. Kiireste sai Miss Dfeelia juhutamise järele ase tuas sohwa peale walmis tehtud, ja werine koha sinna

peale pandud. St. Klar oli werejooksmise ja valu läbi äraminestanud. Kui Miss Dfeelia oma äratamise katset oli teinud, toibus tema, tegi silmad lahti ja vaatas iimber, senni kui tema vaatamine seina peal oma ema maalitud pildi peale seisma jäi.

Nüüd tuli kutsutud arst ja katsus haawa järele; tema filmist võis näha, et enam lootust elule ei olnud, aga tema sidus siiski haawa kinni ja toimetas selle asja Miss Dfeelia ja Toomi abiga truuste ära, orjade kisa ja nuttu kuuldes, kes uffe ja ainate peale olid tunginud.

„Nüüd peame kõik ülestia rahwa järeleaatma,“ ütles arst, „nüüd on pääast, et haawatud täieste rahu saab.“

St. Klar tegi silmad lahti ja vaatas üffisilmi oma leinaja rahwa peale, keda Miss Dfeelia ja arst tuast välja püüdsid sundida.

„Teie waesed loomad!“ ütles tema, ja et ennast nende pärast süüdlaseks arvas, oli ta filmist näha.

Need inimesed ei tahtnud lahkuda, senni kui neile tähendati, et härja surmast pääsmise tarwis waja rahuliste olla ja sõna kuulda.

St. Klar oli pikkali, filmad kinni; tema jaffas aga wähe rääkida; aga näha oli, et temal rahutumad muremõtted olid.

Mõne aea pärast pani tema omad käed Toomi kätte peale, kes tema kõrwas põlwise oli ja ütles: „Toom, waene wanake!“

„Mis, Master?“ küsis Toom tõsiste.

„Mina suren,“ ütles St. Klar, tema kät pigistades, „tee palwet!“

„Kui teie üht waimuliku õppetajat soowite,“ — alustas arst.

St. Klar rapputas pääd ja ütles tõist korda: „Toom, palu!“

Ja Toom tegi palwet kõige oma waimuwäega selle hinge eest, kes seda maapealist elu pidi maha jätma, ja selle waimu eest, kes nii hårda halebusega neist suurtest, wäsiind, sinistest filmadest wälja waatas.

Kui Toom palwe oli lõppetanud, sirutas St. Klar omad käed wälja ja hakkas tõsise waatamisega, aga ilma sõna ütlemata jälle Toomi kättest kinni; oma filmi lastis tema kinni wajuda, aga ei lastnud kät ifa weel lahti, sest igawese wärawa ees peawad ennast mustad ja walged käed ühesuguses armastuse ühendamises kinni. Ja tasakesi kange keelega ütles tema iseeneses:

„Kes sa ristis mo eest poonud !

Jeesus, las' mind armu leida !“

Need olid need hiljuti lauldud lühikesed sõnad ; need läksid tema waimust mööda. Tema mofkad liikusid wahete wahel.

„Tema jamsib!“ ütles arst.

„Ei, tema lähäb koju!“ wastas St. Klar selge ja walju sõnaga, „koju! koju!“

Rääkimine nõrgastas teda. Pleegitaw surmawari heitis ennast tema peale, aga selle läbi lahutas ennast ka rahulemine tema kahwatand näu üle, kui mõne wäsiind, uinunud lapse juures.

Nõnda puhkas ta mõni filmapilk. Näha oli, et surm oma walju käre tema peale oli pannud.

Enne, kui waim lahkus, tegi tema weel äratundmise ja rõõmu waatamisega filmad lahti, ja ütles tasakesi: „ema!“ ja oli lahkunud.

15.

Lõ p p e t u s.

Meie lugu on otsas. Aga mina arwan, et mõned lugejad teada tahtwad, kuidas lugu St. Klari

härja majapidamise ja meie armsa Toomiga edasi läks. Mina tahan seda teile lühidelt teada anda.

Pärast hea härja surma oli tema maja täis leinamist ja kurvastuse kohkumist. Kaks nädalat pärast armsa Matri mattuseid saatis Marie jo ühe naisterahwa orja peksumajasse, kes enesele wiistõistkümmend hoopki pidi lastma anda. Miss Ofeelia oli kül sinna wahetele katsunud rääkida, aga ei aitanud ühtegi. — Toomi lootus priiuse pärast ei läinud täide, ehk kül Miss Ofeelia St. Klari prouale mehe lubamist ja Ewangeliine soovimist Toomi priikslaskmise pärast meele tuletas. Marie ei võtnud seda kuulda, waid oli oma atwukadiga nõuu võtnud, Toomi seitsme tõise orjaga müümise tarwis orja-poodi saata ja enam pakkujatele äramüüa.

Miss Ofeelia ruttas Topfiga oma koju tagasi. Topfi sai siin ristitud ja pärast missioni tööle Afrika maale saadetud. Mammi pidi oma proua juure jääma.

Nju=Drliänstis oli orjade müümine. Üks nimetud Simon Legree härja oli Toomi ostja. Legree oli täis metsaline inimese näus. Toom ja kõik tõised orjad said iga wäheste asja juures peksed, tallatud ja tõugatud, kui oleksid naad korad. — Legree upputas oma paha südametunnistust wiina ja püha Sumala ja Ewangeliumi sõna salgamise ja teutamisega. Aga Toom ei hirmund ennast Legree eest mite, sest temal oli, kui hüüaks hea: „Ara kardamite! — sest mina olen sind ärälunastanud — mina olen sind nimekaudu hüüdnud — sina oled minu!“

Piitsaga said orjad kui lojussed tööle aetud, põllu peale, puuwilla korjamise juure. Sinna kõrwa tuli weel, et nemad waewase toiduga pidid leppima ja te oma wiletsa elumajadesse wana pehastand õlgi asemeks said. Legree leidis Toomis pruugitawa töötegi, aga seal kõrwas oli temal sala wiha süda-

mes ta wasta, kes kurbad wagade wasta kihutab. Tema tahtis Toomi ülewaatajaks ehk sundijaks, aga Toom oli selle peale pehme südamega; sellepärast wõttis ta nõuiks, teda sellesläbi karastada, et teda tõiste orjade peksmise peale pruukis. Toom sai selle tarwis kutsutud, aga tema pani kõwaste wasta, ja ütles: „mina tahan ennemine surra, ennast surnuks pekssta lasta, enne kui mina omad käed tõise külge panen.“ Selle wastapanemise pärast lõi Legree temale rusikaga filmi, nõnda et weri taga, tallas teda jalgadega, ja walitjes kaks tõist orja wälja, waga koerale, kuidas Legree Toomi nimetas, niisuguse naha-täie andma, et seda mõni nädal mäletaks. Seal oli siis meie Toom, muhkudest ja haawadest kange, oma õleasemel pikkali. Halastaja südamega orjanasterahwas arstisid ja toimetasid teda salaja, kõige enamiste see, keda tema mite peksa ei olnud tahtnud. Omale troosti otfis tema palwes ja Piibli lugemise juures. „Oh,“ ütles tema ühe orjanasterahwale, kes uskus, et taewa ja maa Looja ja Issand nende häda peale ei mõttelda ja nende kui maapealse kõige willetsama loomade wastane olla: „Waata aga, mis tema ainu poea, maailma õnnistegijaga, sündis; tema oli täieste waene, ja ükski meitest ei ole nii sügawale maha rusutud, kui tema. Usu aga, Issand ei ole meid mite äraunustanud. Mina tean seda tõeste. Kui meie temaga kannatame, ütleb pühha kiri, siis saame tema auu osaliseks; aga häda meile, kui meie teda ärasalgame, siis saab tema meid ka ärasalgama. Meie willetsus ei anna meile mite asja selle mõtte tarwis, kui oleks Issand meid maha jätnud, waid meie peame seda hoopis tõisite wõtma!“

Toomi pühakirja põhja peale põhjandud wasta-tõrkumine käis wäga pörgulise Legree südame peale, sest niisugust wastapanemist, niisugust hingesuurst ei olnud temale weel nähtawale saanud. Ta

tõutas teda puu külge siduda, ja tema alla üht pitkalist tuld süitada, kui tema selle peksmise tõrkumise juure jääks. Ilmaaegu oli, et Toom ennast Jumala sõna peale toetas, kelle järele ristiinimene neid ei pea kartma, kes ihu tappawad, aga hinge ei wõi hukkata, ja juhatab! siis ligawese elu peale, mis kõwa sõna Regreele oli. — Weel enne, kui Toomi haawad paranenud olid, pidi ta jälle wäljale tööle minema. Tema piinamine läks pääw pääwalt suuremaks. Toomi peale sadasid tema wastase wandumised ja usutamised, aga tema ruttas siis ika palwes oma Onniste-gija juure, waatas üksisilmi selle mehe peale, kes werd oli higistand surmahirmu walus, ja wotas jenni kui tema omas hinges seda Prohweti sõna kuulis:

„Kes wõidab, sellele tahan ma anda oma enese auujärje peale istuda, nõnda kui minagi olen wõitnud, ja istun oma Isaga tema auujärje peal.“ Ilm. r. 3, 21.

Kõik lootus kergema ilmaliku elu peale oli meie Toomi juures kadunud, ja mida enam ta kadus, seda enam tõi tema oma tahtmist Jumalale ohwriks, niikaua kui wiimaks jumalik olemine teda täitis. Kõik, kes Toomi ligidale astusid, said märku sest iseäralisest loust, sest rahust, sest wahwusest, sest hingesuuru-sest, keda ükski maapealne häda rikkuda ei wõinud.

Mitmed, ja nende hulgas ka Regree, uskusid, et Toom nõuuks oli wõtnud, ärajoosta, ning nimelt Regree arwas, et Toom sellepärast nii rõõmuline, wahwa ja walmis kõige tööle oli.

Üksford tuli Regree linnasõidust tagasi. See oli õhtu. Hirm ärajooksmise pärast ajas teda Toomi waele korterisse. Kui ta ligemale sai, kuulis tema Toomi seda laulu laulwat:

Nii pea kui taewalootuseks,
Mo ihtamine saanud;
Siis kartus kaub ootuseks,
Ja furbdus minust jäänud.

Kui kõik maailma täieus,
Ja kuradid mind wihkawad;
Jääb liif'mata see tõuutus:
Et wagad hinged wõitwad.

Kui murelaened tõttawad,
Mind katwad hirmutiwad;
Mind armu hõlmad wõttawad
Ja taewa poole wiivad.

See waga laul kihutas pörgulise Legree südametse äranis täis. Selle süüandmisega, kui oles Toomlarmi ja kära teinud ja mite magama läinud, lastis ta teda armutumal kombel peksta nende sõnadega:

„Säh, sina koer, katsu järele, kas see sinule nõnda mekkib, kuidas sa laulsid!“

Aga need piitsa hoobid ei langenud enam kui ennegi Toomi südametse, waid üksi wäljastpidise inimese peale. Toomseisis täies alanduses seal, aga siiski ei wõinud Legree salgada, et tema kõik wäe oma orja üle ära oli kautanud, ja et nägemata wägi tema ja Toomi wahel oli tulnud. Ja Legreel oli õigus: see wägi oli Sumal ise.

Toomi süda woolas üle halastusest ja osawõtmisest oma waeste kaasorjade wiletsuse pärast. Temal oli, kui peaks ta oma rahu ja rõõmu warandusest, mis temale Sumalast oli kingitud, ka nende häda ja waewa kustutamiseks wälja jagama, mis ta ka tegi.

Seda, mis tema oma oli, jagas ta neile; tema wõttis külma hõbe sees oma karkise tekki ja kattis sellega haigeid orjasi; tema täitis korjamise juures nõdremate puuwillakõrwid täis, ilma mureta oma wähe-ma töö nuhtluse eest; tema ei wandunud ilmasi tige-dat Legreed, weel wähem siunas ta teda, ning kus ehk millal ta wõis, seal rääkis ta nende waeste ja rõhutud loomadele Seesusest, tema elust, tema kannatamisest ja surmast, trööstis neid, ja palus nendega üheskoos ja ühiskus wäga ses lambris nende eest.

Mõne aea pärast wõttis üks naisterahwa ori seda

hirmsat nõuu, Legreed äratappa; aga Toom laitis seda, ja nõu jäi katti. Aga selle asemele tahtis seesama naisterahwas tõisega seltsis ärapõgeneda, aga ta ei läinud kaugemale kui Legree tua laele, kolistas ja kõlistas enamiste bööd läbi, ja hirmutas tonditades Sumala kartmatat Legreed, kes oma kurja südametunnistuse pärast ei julgenud järele waadata. Nende kahe naisterahwa orja põgenemine pani tõised orjad kõik liituma. Koerte ja püssidega mindi nende jahi peale, aga kõik asjata. Ajamisest väsinud tuli Legree tagasi. Toom teadis kül põgenemise nõuu, aga ta tundis ennast selle tarwis tugewa külalt olevat, ennema surma kannatada, kui armetumaid ülesse anda. Silmad ülesse tõstes ja seda palwet paludes: „Sinu kätte, oh Sumal, annan ma oma waimu; Sina oled mind äralunastanud, oh ja Tõejumal!“ astus tema Legree ete, kes nõuuks oli wõtnud, Toomi surnuks lüüa.

Legree küsimiste peale oli Toom wait, aga tõutuse sõnade peale, kui tahaks ta tema werd tilga kaupa wälja pigistada, ütles Toom: „mina ei wõi ühtegi üttelda — mina wõin surra!“ — Kui nüüd Toom oma Mastrit oli palunud, mite nõnda suure pattuga ennast koormada ja mõttelda, et tema üürifene waew pea otša saada, aga Legree hädal ilmaski otša ei saada olema, läks kuri waim niisuguse wäega Legree sisse, et tema wihawahetus Toomi maha lõi. Raks tigeбат orja, kes enne jo Toomi olid peksnud, pidid nüüd temale lõppetust peale tegema; aga nemad ei wõinud. Meid pörutas Toomi Sumala tahtmise alla heitmine, tema wäljarääkimata igatsimine Issanda järele, tema kannatus, wait olemine ja kõige enamiste tema wiimased sõnad maha. Pärast, kui Legree oli ära läinud, sidusid nemad ta piinamise sambast lahti, katsusid teda jälle elusse saada ja kui tema jälle rääkida wõis, küsisid nemad teda

südame ahastusega, kes see Jeesus pidi olema, kes nõnda tema poolt on, teda trööstib ja tema suurt valu vähendab. Loom sai selle küsimise peale: „Kes on ta?“ jälle elawaks, nõnda et ta tema imelikust olemisest, tema elust, tema surmast, tema igatahes igawusest ja lunastawast wäest sõnu küllalt ei jõudnud leida. Selle üle hakkasid need hukkalaäinud loomad nutma ja hüüdsid: „Issand, Jeesus, ole meile armuline!“ Loom palus nende eest, ja kuidas pärast kuulda oli, sai see palwe wasta wõetud, sest mõlematest meestest said tõsised ristiinimesed.

Nõnda oli siis Loom kaks pääwa uimanduses; sest hing ei tahtnud tema tugewast kehast nõnda pea peaseda. Dö pimedal tulid mõned orjad warga kombel tema juure, niipalju kui wõimalik seda armastust tasuma, mis tema neile oli ülesse näidanud.

Weel ei olnud Loom hinge heitnud, kui korraga tõld Legree ukse ees kinni pidas, kelle sees noor Master George Shelbi Kentöfkist istus. — Aga kuidas oli tema seie ulatanud? Miss Dfeelia oli Shelbi härrale kirjutanud, et Loom äramüüdnud. See kiri oli siis paariks kuuks kõrwale pandud, wahpeal oli wana Shelbi härra ärasurnud ja adwukat Nju-Drliänsi linnas ostja nime äraunustanud. George läks ise teele ja Nju-Drliänsis sai ta suure waewaga Simon Legree nime kätte.

Kui see mees noore härra tahtmist teada sai, ehmatas ta ja juhatas Georgi sara alla, kus Loom oli. Oh, missugune valu käis Georgi südamest läbi, kui oma wana sõpra ses olemises leidis! Loom liigutas wähekeste pääd ja naeratas, kui tema Georgi nägi, ja ütles:

„Jeesus wõib mo surma-ase
Pehme sulepadjaks teha.“

Et tema oma noort Mastrit weel ükskord näha tohtis, see tegi temale suurt rõõmu; tema hüüdis:

„Auu olgu Issandale — enam — enam — ma ei tahtnud! Teie ei ole mind mite äraunustanud. See teeb minu hinge soojaks — see jahutab minu südant — nüüd tahan hea meelega surra. — Riida Issandat, minu hing!“ —

George tahtis veel Toomi südamel paranemise lootust äratada, aga Toom ütles, et see jo hilja olla, et Issand teda jo aitanud ja koju tahab wiia ja et taewas ka parem olla, kui Kentöffis. Nooremehel süda oli sügawaste liigutud ja tema sai pea aru, et Toom igawese elu ukse ees seisib, ja jäi wait.

Wähe aea pärast wõttis Toom tema käest kinni ja palus Georgi, et tema abikaasale sest ühtegit ei pidand ütlemä, mis suguse elulou sees tema teda oli leidnud, ning et tema wäga rahutumaks ei saaks, temale nimetada, kuidas Issand ika tema juures olla olnud ja teda igawese elu sisse wiinud. Siis mõttles Toom veel oma laste peale, ja palus, neile üttelda, et nemad tema jälgedes käiksid.

Pärast seda, kui terwised tellitud olid, ja tema Georgi oli palunud, Legree kurja tööd tasumata jätta, lahkus tema nende sõnadega: „Kui armas on Seesuse jünger olla, ja kes — kes wõib mind Issanda armastusest lahutada?“

Tema hakkas arwa, sügawaste hinge tõmbama ja jäi lahke näuga igaweste magama.

George palus furnukehä omale ja mattis teda Legree raja ligidale maha.

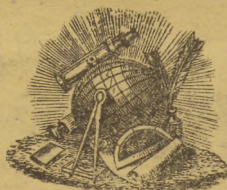
Ei saanud Toomi haud küll mälestuse sambaga ehitud, aga Issand teab, kus ta magab, ja saab teda igawese elu tarwis äratama, et temaga ilmuda, kui auu sees saab tulema.

Legree jäi veel suuremaks joodikuks kui enne, ja leidis pea selle peale hirmsat otša.

H. Laakmanni ramatopodis on allamal seis-
wat ramatut sada:

Weikene Geograafia
ehf
Maade teaduse käsiraamat.

35 pildiga.

Hind 30 kop.

Wäljaannud
G. A. Jakobson.

Külakurat.

Üks õppetlik jut Gestirahwale.

Wäljaannud G. Rosenberg. — Hind 20 kop.

„Gesti Postimehe“ õhtufõned.

Kirjapannud J. W. Jannsen.

(Piltidega.)

Hind 30 kop.